

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1909. Första Kammaren. N:o 21.

Tisdagen den 23 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Hammar skjöld* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 33, 35 och 37 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom, m. m.;

2:o) angående borttagande af bron öfver Norrån å järnvägen Vännäs—Umeå—Storsandskår m. m.; och

3:o) angående pension för vaktmästaren vid högre allmänna läroverket i Ystad, änkan *Inggrid Lindström*, född *Andersdotter*.

Justerades protokollet för den 16 i denna månad.

Anmäldes och bordlades lagutskottets utlåtande n:o 32, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående frihet för prästerskapet att, äfven då sjukdom eller sådan särskild anledning ej föreligger, utdela nattvarden i andra lokaler än kyrkan.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser:

a) till Konungen:

n:o 52, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel för år 1909 för fortsatt utveckling af statens telefonväsende;

n:o 54, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag dels för undersökning rörande inrättande af farled mellan sjöarna *Uddjaure* och *Storafvan*, dels ock för upprensning af det s. k. *Väckholmssundet*;

n:o 55, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om uppflyttning af Olskrokens järnvägsstation till högre klass; samt

n:o 56, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till anläggning af ledningar för distribuering af elektrisk energi från Trollhättan; äfvensom

b) till fullmäktige i riksgäldskontoret:

n:o 53, angående beredande af länemedel för år 1909 för fortsatt utveckling af statens telefonväsende.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 171, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 7, angående herr Röings inom Andra Kammaren väckta motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utförande genom tullverkets egen personal af det arbete, som i en del hamnar åligger där befintliga packhuskarlslag m. m. beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande den 20 innevarande månad bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden och memorial n:is 10 och 48—68, bankoutskottets memorial n:o 6, lagutskottets utlåtanden n:is 29—31 äfvensom Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 4 och 5.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse af 33, 35 och 37 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående borttagande af bron öfver Norrån å järnvägen Vännäs—Umeå—Storsandskär m. m.; och

2:o) angående pension för vaktmästaren vid högre allmänna läroverket i Ystad, änkan Ingrid Lindström, född Andersdotter.

Herr *Lindblad* afgaf en motion, n:o 63, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till lag om indragning till statsverket af prästerskapets tionde samt om ersättning därför.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Afzelius* under 8 dagar från innevarande dag.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att lagutskottets utlåtande n:o 32 skulle sättas främst bland utskottsbetänkandena på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,19 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 24 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Petersson* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

- 1:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 1, 3, 8, 10, 17, 22, 44 och 65 §§ grufvestadgan m. m.;
- 2:o) med förslag till lag angående ändrad lydelse af 2 kap. 3 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907;
- 3:o) med förslag till bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å viss kronojord; samt
- 4:o) innefattande förslag till visst tillägg till de af 1908 års Riksdag antagna förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner.

Herr statsrådet *Hammar skjöld* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående ombildning af lärarnes vid elementarläroverken änke- och pupillkassa.

Justerades protokollet för den 17 i denna månad.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 57, till Konungen, i anledning af väckt motion om borttagande af tullen å jordnötter.

Herr talmannen yttrade, att efter öfverenskommelse med herr talmannen i Andra Kammaren omröstningar jämlikt 65 § riksdagsordningen komme att vid kamrarnas sammanträden lördagen den 27 innevarande mars anställas öfver de för sådana omröstningar föreslagna voteringspropositioner, som då vore af båda kamrarna godkända.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet n:o 1 herr *Lindblads* nästlidna dag afgifna och då bordlagda motion, n:o 63, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till lag om indragning till statsverket och afskrifning af prästerskapets tionde samt om ersättning därför.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran lagutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande n:o 32.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 20 och 23 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

*Anslag till
trädgårds-
undervis-
ningens
ordnande.*

Kungl. Maj:t hade under punkten 2 af föreliggande hufvudtitel föreslagit, att Riksdagen måtte ej mindre medgifva, att under förevarande anslagstitel måtte under benämningen »trädgårdsundervisningen», uppföras ett anslag å sammanlagdt 36,800 kronor, däraf *dels* 4,800 kronor till 4 stipendier, ett hvart å 1,200 kronor, att på af Kungl. Maj:t föreskrifna villkor utdelas till personer, hvilka önskade utbilda sig till trädgårdskonsulenter eller lärare i trädgårdssköttsel eller eljest förvärfva högre utbildning i trädgårdsfacket, *dels* 12,000 kronor till upprätthållande af en trädgårdsskola vid Alnarp, *dels och* 20,000 kronor till upprätthållande af två trädgårdsskolor, en i mellersta och en i norra Sverige; än äfven vid bifall till hvad under denna och föregående punkt föreslagits, med höjande af slutsumman af anslagstiteln »till undervisningsanstalter för jordbruk och landtmananringar» från 320,100 kronor med 37,800 kronor till 357,900 kronor, i riksstaten uppföra de under ifrågavarande anslagstitel ingående anslagen under den uppställning, som utskottets utlåtande utvisade.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom Andra Kammaren af herr *J. O. Forssell* väckt motion (n:o 144), däruti föreslagits att, därest Riksdagen bifölle Kungl. Maj:ts proposition om inrättande af trädgårdsskolor, Riksdagen äfven ville utöfver hvad Kungl. Maj:t behagat äska i undervisningsmaterie till desamma bevilja ett belopp af 450 kronor till hvardera trädgårdsskolan för inrättande af mönsterbigårdar, hvari undervisning i modern bisköttsel kunde meddelas.

Anslag till
trädgårds-
undervis-
ningens
ordnande.
(Forts.)

Utskottet hade i nu föredragna punkt på åberopade skäl hemställt, att Riksdagen måtte

a) med afslag å herr Forssells ofvannämnda motion, medgifva, att under förevarande anslagstitel finge, under benämningen »trädgårdsundervisningen», uppföras ett anslag å sammanlagdt 34,800 kronor, däraf dels 4,800 kronor till 4 stipendier, ett hvart å 1,200 kronor, att på af Kungl. Maj:t föreskrifna villkor utdelas till personer, hvilka önskade utbilda sig till trädgårdskonsulenter eller lärare i trädgårdsskötsel eller eljest förvärfva högre utbildning i trädgårdssacket, dels 12,000 kronor till upprätthållande af en trädgårdsskola vid Alnarp, dels ock 18,000 kronor till upprätthållande af två trädgårdsskolor, en i mellersta och en i norra Sverige; samt

b) med höjande af slutsumman af anslagstiteln »till undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» från 320,100 kronor med 27,800 kronor till 347,900 kronor, i riksstaten uppförde under ifrågavarande anslagstitel ingående anslagen under följande uppställning:

bestämmt anslag:

till landtbruksinstitutet m. m. kronor 297,900: —

förslagsanslag:

till understöd åt landtmannaskolor..... » 50,000: —

Summa kronor 347,900: —

Vid förevarande punkt hade reservation afgifvits af herrar A. Wiklund och J. Ström, hvilka med biträdande af utskottets förslag i öfrigt ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte bevilja 20,000 kronor till upprätthållande af två trädgårdsskolor, en i mellersta och en i norra Sverige, samt att Riksdagen måtte höja slutsumman af anslagstiteln till »undervisningsväsendet för jordbruk och landtmannanäringar» från 320,100 kronor med 29,800 kronor till 349,900 kronor.

Herr Rudebeck: Herr talman, mina herrar! Det är i afseende å utskottets hemställan angående anslag till upprättande af två trädgårdsskolor, en i mellersta och en i norra Sverige, som jag skall be att få yttra några ord till stöd för min från utskottets afvikande mening.

Utskottet har nämligen nedprutat anslaget till en trädgårdsskola i Norrland från af Kungl. Maj:t föreslagna 10,000 till 8,000 kronor. Den summa, hvarom det är fråga, är sålunda 2,000 kronor. Nu har utskottet den uppfattningen i frågan, som förut uttalats af landtbruksstyrelsen, att man skulle kunna göra en inskränkning i anslaget till denna skola med hänsyn särskildt till det förhållande, att för trädgårdsskötsel, den ädlare fruktodlingen, icke erfordrades i Norrland någon särskild undervisning. Jag kan naturligtvis icke förneka, att denna ädlare fruktodling förekommer mindre i Norrland,

men alldeles främmande för densamma är man icke och bör man icke vara i Norrland, särskildt hvad beträffar sådan odling under glas, d. v. s. drifhusodling. Den går mycket väl för sig i Norrland, det visar erfarenheten på flere håll och jag kan särskildt åberopa, att vid trädgårdsföreningen i Härnösand senast under förlidet är producerades vindrufvor med ett såväl i kvalitativt som kvantitativt hänseende synnerligen gynnsamt resultat.

Anslag till trädgårdsundervisningens ordnande.
(Forts.)

Genom nedprutningen af detta anslag kommer trädgårdsskolan i Norrland, såsom ock chefen för jordbruksdepartementet framhållit, att blifva ställd på ett lägre plan än öfriga skolor, och det är gifvet att det är ganska ofördelaktigt för skolan i Norrland, om de elever, som utgå därifrån, icke hafva utsikter att vinna anställning inom mellersta och södra Sverige på den grund, att den utbildning de fått icke svarar emot de anspråk man kan ställa på dem. Och denna särställning kan äfven i annat hänseende hafva en ofördelaktig inverkan, nämligen därutinnan, att personer, som vilja ägna sig åt trädgårdsskötsel och önska få en mera mångsidig utbildning för att blifva kompetenta att söka platser i andra orter, icke blifva benägna att söka elevplats i denna skola. Denna minskning i anslaget kan således komma att medföra ganska afsevärda olägenheter för skolan, hvarigenom dess verksamhet icke blir så gagnande, som den verkligen borde blifva. Dessutom är att beakta, att särskildt denna skola, kanske mer än de på andra orter, skall verka genom att sprida kunskap och intresse för trädgårdsskötsel och bör då kunna bereda utbildning åt så många elever som möjligt, och den bör således icke vara sämre ställd med afseende på anslag än de öfriga. Då den summa, hvarom här är fråga, icke är större än 2,000 kronor, synes det mig icke vara fullt billigt och rätt att för en jämförelsevis så låg summa äfventyra skolans förmåga att fylla sin uppgift på fullt tillfredsställande sätt och jämväl bereda elever från skolan, när de komma ut i verksamhet, lika goda kunskaper och en lika god ställning som elever från de andra skolorna.

Jag finner väl af utskottets betänkande, att utskottet tänkt sig, att denna begränsade anordning skulle blifva provisorisk, och utskottet har ock framhållit, att om erfarenheten skulle gifva vid handen att det erfordrades, att man icke framdeles skulle ställa sig afvisande mot ett högre anslag. Men det synes mig vara riktigtare — då goda skäl förefinnas och då den ekonomiska frågan icke här bör spela någon afgörande roll — att från början ställa skolan på samma plan som öfriga skolor, på det att den redan från början må träda i full verksamhet. Trädgårdsodlingen i Norrland behöfver ovillkorligen all den uppmuntran den kan få och trädgårdsodlingen är där icke på långt när så otacksam som många från södra och mellersta Sverige tänka sig. Det är visserligen kort tid af året den kan pågå, men den starka solen i förening med det ständiga ljuset både natt och dag kunna åstadkomma, att frukt på ganska kort tid bringes till mognad och denna frukt är i många hänseenden synnerligen framstående och har vunnit erkännande vid prisbedömningar.

Anslag till
trädgårds-
undervis-
ningens
ordnande.
(Forts.)

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition eller till den af herrar Wiklund och Ström afgifna reservationen.

Herr Odelberg, Theodor: Jag tror, att det är mera som representant för Norrland som den siste ärade talaren här uppträdt för att begära höjning af anslaget till trädgårdsskolan därstädes än af full öfvertygelse om lämpligheten af denna höjning. Denna mycket omdebatterade fråga om den lägre trädgårdsundervisningens ordnande i vårt land har enligt min mening fått en ganska lycklig lösning i det af landtbruksstyrelsen uppgjorda, af Kungl. Maj:t framlagda förslaget att inrätta fem trädgårdsskolor, nämligen tre i mellersta, en i södra och en i norra Sverige. Kungl. Maj:t har dock i år blott begärt anslag till tre sådana, nämligen en i mellersta, en i södra och en i norra Sverige. Men Kungl. Maj:t har i motsats mot landtbruksstyrelsen för den norrländska skolan föreslagit 10,000 kronor eller samma belopp som till de öfriga skolorna. Utskottet har nu, i enlighet med hvad landtbruksstyrelsen föreslagit, nedsatt beloppet till 8,000 kronor, på den grund att utskottet icke ansett nödigt att beräkna den norrländska skolan för samma elevantal som de öfriga. Utskottet har inskränkt elevantalet till 15, och den naturliga följden däraf blef, att anslaget minskats från 10,000 till 8,000 kronor. Man kan ju icke gärna tänka sig, att den norrländska trädgårdsskolan egentligen kommer att besökas af andra elever än sådana från Norrland. För att få inträde i skolan fordras att under tre år hafva allvarligt sysselsatt sig med trädgårdsyrket och jag kan icke föreställa mig att ynglingar, som utbildat sig inom trädgårdsyrket så lång tid i södra och mellersta Sverige, skola söka sig upp till Norrland, där af klimatiska skäl ytterligare tillfälle att i praktiken utbilda sig icke gärna kan finnas. Herr Rudebeck har talat om att vi ville inskränka den teoretiska undervisningen vid den norrländska skolan. Långt därifrån! Det kan tvärtom därtill blifva mera tid öfrig i den norrländska skolan, då utarbetet där aldrig kan pågå så länge som i södra skolorna.

Det är icke heller alls meningen att inskränka på de kortare kurser, som äro afsedda att anordnas vid de nu föreslagna trädgårdsskolorna och vid hvilka hemmansägaresöner och hemmansägaredöttrar skulle erhålla undervisning i speciella grenar af trädgårdsskötseln. Det är blott den omständigheten, att vi kunna tänka oss möjligheten af att Norrland kan behöfva utbilda årligen så många trädgårdsmästare som 10, som föranledt utskottet att föreslå inskränkning i detta antal, ty ej komme södra och mellersta Sverige att taga sina trädgårdsmästare från Norrland.

För öfrigt har utskottet ställt sig välvilligt mot Norrland, då utskottet sagt: »Skulle emellertid erfarenheten ådagalägga, att den till Norrland förlagda trädgårdsskolan lämpligen bör uppehållas till samma omfattning som de andra skolorna, lärer Riksdagen icke komma att undandraga sig beviljandet af erforderliga

medel för skolans utvidgande till full likställighet med de öfriga skolorna.»

Jag ber äfven att få påpeka, att, till följd af de i Norrland sålunda olika förhållandena, den lägre landtbruksundervisningen därstädes ej kunnat ordnas på samma sätt som i öfriga delar af landet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Anslag till
trädgårds-
undervis-
ningens
ordnande.
(Forts.)*

Herr Rudebeck: Jag ber blott att få inlägga en gensaga mot den siste ärade talarens uppfattning om den egentliga anledningen till mitt uppträdande i denna fråga. Han ansåg, att jag icke skulle gjort det, om jag icke varit representant för Norrland. Det är ett fullkomligt misstag. Det är icke endast på den grunden utan äfven på grund af den kännedom jag har om såväl förhållandena i Norrland som annorstädes, ty jag har varit i tillfälle att göra jämförelser med förhållandena i södra Sverige, enär jag icke är alldeles obevandrad där i hvad angår jordbruk och trädgårdsskötsel. Denna gjorda jämförelse har gifvit mig fullt stöd för min öfvertygelse, att den framställning Kungl. Maj:t gjort verkligen är både öfverensstämmande med Norrlands intressen och ägnad att fylla ett verkligt behof. De finnas nog som tycka, att det i dessa bygder icke behöfs någon trädgårdsskola alls. Men *vill* man gagna bygden, gagnar man den bäst genom att ställa skolan i samma plan som de andra skolorna. Hvad beträffar svårigheten att få elever vågar jag försäkra den siste ärade talaren, att det skall icke alls möta någon sådan svårighet. Jag vågar säga detta så mycket mer som jag under flera år varit ledamot af en trädgårdsförening i Härnösand, där just utbildning af elever förekommit. Få vi blott medel, är det icke svårt att få elever. Jag vill icke heller medgifva, att Norrland har behof af mindre antal utbildade trädgårdsmästare än öfriga delar af landet. Tvärtom, eller åtminstone lika mycket, för att sprida kunskap och väcka intresse hos befolkningen. Med de vidsträckta områden, som där äro, kan det fullt ut behövas samma antal som i mellersta och södra Sverige på ett vida trängre område. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Fahlén: I anslutning till hvad den senaste ärade talaren sist yttrade är jag i tillfälle att meddela, att vid den i Härnösand befintliga trädgårdsskolan, där hvarje år 3 elevplatser finnas lediga, dessa under hvart och ett af de sista åren hafva sökts af 8—10 personer, och detta endast från Västernorrlands län. De farhågor, som uttalats från statsutskottets sida, att man icke skulle få tillräckligt antal elever till den norrländska skolan, tror jag således icke äro berättigade.

När jag nu fått ordet, ber jag att få fästa uppmärksamheten på de grunder, som äro bestämda för denna skolas verksamhet. Det heter i den kungl. propositionen, att lärokursen skall vara tvåårig och att undervisningen i hvarje lärokurs skall meddelas på två afdelningar, hvardera omfattande en undervisningstid af ett år. Om nu denna undervisning skall anordnas så, att det ena året 8 och

Anslag till
trädgårds-
undervis-
ningens
ordnandc.
(Forts.)

det andra året 7 elever skola hafva jämnlöpande undervisning (och för denna undervisnings meddelande skall anställas endast en lärare, utom föreståndaren naturligtvis), så gör detta på de fem norrländska länen något öfver en elev hvarje år. Kan man verkligen hysa farhågor för att det icke skall blifva åtminstone två elever från hvarje norrländskt län per år, som önska deltaga i ifrågavarande kurs?

Herr talman! Jag instämmer i herr Rudebecks yrkande.

Herr Juhlin-Dannfelt: Det skäl, som ligger till grund för reservationen mot utskottets utlåtande, tror jag närmast kan tolkas så, att det är en viss honnörssak för norrlänningarna, att de i denna fråga icke skola ställas på annat plan än inbyggarna i södra Sverige. Jag tror emellertid icke, att detta är rätta ståndpunkten, utan att man bör gå ut ifrån, hvad också den siste ärade talaren framhöll, att taga hänsyn till hvad Norrland behöfver. Enligt min mening behöfs visst lärare därstädes för att sprida kännedom om trädgårdsskötselns bedrivande på lämpligt sätt, d. v. s. det behöfs i första hand länsträdgårdsmästare därstädes. Däremot tror jag, att behofvet af trädgårdsmästare vid enskilda gårdar, trädgårdsmästare utbildade i, om jag så må kalla det, de finare kulturerna, är mycket litet och att äfven då en trädgårdsskola kommer att upprättas i Norrland, de personer, som vilja hafva sådana trädgårdsmästare, icke komma att taga dem därifrån, utan ifrån södra eller mellersta Sverige, hvarest trädgårdsmästarna haft tillfälle till mera mångsidig utbildning.

Jag tror således, att Norrland tills vidare kan nöja sig med en trädgårdsskola ungefär af den beskaffenhet och i den utsträckning, som vi hittills haft i mellersta Sverige; och jag tror, att så kan fortfara, tills Norrlands trädgårdsskötsel kommit upp något så när till ungefär samma plan som trädgårdsskötseln i landsdelarna söderut. Enligt mitt förmenande böra därför representanterna för Norrland koncentrera sig på att få fördelar framför öfriga landsdelar, då för Norrland egendomliga förhållanden kunna anses erbjuda grundad anledning till dylika anspråk, under det att å andra sidan, då förhållandena äro mindre kräfvande däruppe, de synas mig böra afstå från dessa anspråk på jämlikhet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Rudebeck*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten afgifna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till herr Rudebecks yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den vid punkten 2 af statsutskottets utlåtande n:o 10 afgifna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—23.

Nej—82.

Punkten 3.

Med föranledande af Kungl. Maj:ts uti punkten 3 under nionde hufvudtiteln i statsverkspropositionen därom gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att Riksdagen måtte

I. medgifva, att från och med år 1910 i gällande stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet finge bland posterna för aflöning införas »vikariatsersättning, 2,100 kronor», hvarigenom statens slutsumma komme att ökas till 112,100 kronor;

II. besluta,

a) att tredje stycket af de af Riksdagen godkända villkor och förbehåll för åtnjutande af de i staten för samma centralanstalt för föreståndare och öfverassistenter upptagna aflöningsförmåner skulle från och med ingången af år 1910 erhålla följande ändrade lydelse: »att föreståndare eller öfverassistent må uppbära tjänstgöringspenningar endast för den tid, han verkliga tjänstgjort eller åtnjutit semester; skolande för den tid, tjänstinnehafvaren eljest varit från tjänstgöring befriad, dessa aflöningsförmåner utgå till den, som tjänsten förrättar;» och

b) att efter sjätte stycket af samma villkor och förbehåll skulle införas ett nytt stycke af följande lydelse:

»att föreståndare och öfverassistenter äga årligen, när sådant utan hinder för göromålens behöriga gång kan ske, åtnjuta semester, de förra enhvar under en och en half månad och de senare enhvar under en månad;» samt

III. höja det under anslagstiteln »befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar» uppförda anslag till centralan-

Angående
staten för
central-
anstalten för
försöks-
väsendet på
jordbruksom-
rådet m. m.

Angående
staten för
central-
anstalten för
försöks-
väsendet på
jordbruksom-
rådet m. m.
(Forts.)

stalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, nu 106,000 kronor, med 2,100 kronor till 108,100 kronor.

Herr Wijk, Ivar: Jag yrkar bifall till utskottets hemställan, men vill föreslå en ändring i utskottets motivering. Å sid. 14 i förevarande utlåtande säger utskottet nämligen: »Då ifrågavarande befattningshafvare äro af sina tjänster oafbrutet upptagna hela tjänstetiden, synas de böra i likhet med öfriga ordinarie tjänstemän erhålla viss kostnadsfri ledighet». Såsom det nog är bekant, hafva hvarken landsstatens eller jägeristatens tjänstemän någon semester. Jag hemställer därför, att efter ordet »tjänstemän» inskjutes »inom centrala statsförvaltningen».

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

I afseende på motiveringen beslöts, att näst efter orden »öfriga ordinarie tjänstemän» å sidan 14 i det tryckta utlåtandet skulle insättas orden »inom centrala statsförvaltningen».

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkten 6.

Angående
stat för
stuteriöfver-
styrelsen
m. m.

Kungl. Maj:t hade under punkten 6 af förevarande hufvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen *dels* att godkänna ett i statsrådsprotokollet intaget, af departementschefen tillstyrkt förslag till stat för stuteriöfverstyrelsen, att gälla från och med den 1 januari 1910, äfvensom de villkor och bestämmelser, som af departementschefen föreslagits för åtnjutande af de i samma stat för styrelsens sekreterare upptagna aflöningsförmånerna, *dels ock* att bland annat medgifva, att styrelsens nuvarande sekreterare efter erhållande af fullmakt å den nya sekreterartjänsten måtte för rätt till ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid, han förut på grund af konstitutorial bestridit befattningen såsom styrelsens sekreterare.

Utskottet hade i föreliggande punkt hemställt, att Riksdagen måtte

dels godkänna aflöningsstat för stuteriöfverstyrelsen att gälla från och med den 1 januari 1910 af den lydelse, Kungl. Maj:t föreslagit, *dels ock* godkänna de ifrågasatta villkoren och bestämmelserna för åtnjutande af de för styrelsens sekreterare upptagna aflöningsförmånerna.

I hvad Kungl. Maj:ts förevarande framställning afsåg medgifvande för styrelsens nuvarande sekreterare att efter erhållande af

Angående
stat för
stuteriöfver-
styrelsen
m. m.
(Forts.)

fullmakt å den nya sekreterartjänsten få för rätt till ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid han förut på grund af konstitutorial bestridt befattningen såsom styrelsens sekreterare hade utskottet, under mom. c) af nu föredragna punkt, hemställt, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla ifrågavarande framställning, att sekreteraren skulle äga att för sådan rätt tillgodoräkna sig fem år af berörda tid.

Vid föreliggande punkt hade reservation afgifvits af herr *E. Fränckel*, grefve *P. O. L. Klingspor*, samt herrar *I. Wijk*, *H. Andersson*, *F. W. Thorsson*, *A. Wiklund*, *M. E. Svallingson* och *J. Ström*, hvilka ansett, att utskottet under mom. c) bort hemställa, att Riksdagen måtte afslå Kungl. Maj:ts förevarande framställning i hvad densamma afsåge medgifvande för styrelsens nuvarande sekreterare att efter erhållande af fullmakt å den nya sekreterartjänsten få för rätt till ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid, han förut på grund af konstitutorial bestridt befattningen såsom styrelsens sekreterare.

Herr Wijk, Ivar: Herr talman, mina herrar! Då jag har reserverat mig här med afseende å ålderstillägget för sekreteraren, har detta skett af principiella skäl.

Såsom herrarna nog hafva sig bekant, är den regeln fastslagen, att, då en tjänsteman uppflyttas från lägre till högre grad, han icke har rätt att i den högre lönegraden tillgodoräkna sig för ålderstillägg de tjänstår han har haft i den lägre graden. Under elfva år har ifrågavarande tjänsteman varit sekreterare i stuteriöfverstyrelsen mot ett arfvode på 2,500 kronor och flyttas nu upp till andra-grads-tjänst med en lön af 5,800 kronor, men detta kan icke berättiga honom till ålderstillägg, lika litet som att han varit en första gradens tjänsteman i poststyrelsen i sju år kan berättiga därtill. Jag förmodar emellertid, att då statsutskottet nu föreslår ålderstillägg så har utskottet utgått från den synpunkten, att han af de två tjänsterna, 4,000 kronor i posten och 2,500 i stuteriöfverstyrelsen, haft tillsammans 6,500 kronor och nu i andra graden skulle få 5,800 kronor, hvarigenom han således erhåller 700 kronor mindre, om han skulle börja endast med begynnelselönen.

Jag vet icke hur det är nu, men åtminstone förhöll det sig år 1903 så, att det fanns en del första-grads-tjänstemän, som bredvid sin ordinarie tjänst hade en amanuensbefattning, ja, i några fall till och med två amanuensbefattningar vid sidan däraf. På så sätt kommo de upp till en aflöning, som var lika hög som aflöningen för andra gradens tjänstemän, men icke fingo de räkna sig det till godo tjänståren i första graden, då de flyttades upp till andra-grads-tjänster.

Då jag gör denna jämförelsen, vill jag ju erkänna, att skillnaden härvidlag likväl är den, att sekreteraren i stuteriöfverstyrelsen har beklädt denna befattning på grund af konstitutorial, hvilket amanuenserna icke hafva.

På anförda skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Åtgående
stat för
stuteriöfver-
styrelsen
m. m.
(Forts.)

Herr vice talmannen: Den siste talaren har yrkat bifall till reservationen, såsom han själf sade endast af principiella skäl. Och den principiella grunden skulle vara den, att då en första gradens tjänsteman uppflyttas i andra lönegraden, eller då en andra gradens tjänsteman uppflyttas i tredje lönegraden, har det varit och är regel, att han i den högre lönegraden för åtnjutande af ålderstillägg icke får räkna sig till godo den tid han tjänstgjort i den lägre lönegraden. Den principen anser jag för min del vara riktig, och jag anser, att den bör fasthållas. Däremot kan jag icke medgifva, att denna princip är tillämplig i förevarande fall eller att ett bifall till utskottets förslag skulle innebära ett brytande mot denna princip. Här är icke fråga om att uppflytta en tjänsteman från första lönegraden till den andra, ty den här ifrågavarande tjänstemannen har aldrig varit en första gradens tjänsteman i stuteriöfverstyrelsen, utan han har intagit en alldeles särskild ställning. Hela denna stuteristat har icke varit formad efter den vanliga förvaltningsmodellen, utan har varit anordnad på ett alldeles särskildt sätt. Sekreteraren har haft en ringa aflöning såsom sekreterare och på grund af Riksdagens och Kungl. Maj:ts uttryckliga medgifvande haft rätt att också innehafva en annan tjänst: han har varit ordinarie i postverket. Således, här är det icke blott frågan om att uppflytta en första gradens tjänsteman till andra graden, utan här är det fråga om att nu göra en sekreterare i stuteriöfverstyrelsen lika med en andra gradens tjänsteman och att till innehafvare af denna plats utse den förutvarande, som på grund af konstitutional bestridit befattningen, hvilken person tillika är ordinarie i generalpoststyrelsen. Det är således en tjänsteman, som, om man så vill, haft på sätt och vis dubbla tjänster på stat. Då synes det mig icke vara rätt att säga, att den af föregående talare åberopade principen här har sin tillämpning.

Bortser jag åter från denna principiella invändning, tala andra skäl för att ifrågavarande tjänsteman bör få räkna sig till godo hvad utskottet föreslår. Om nämligen herr Wijk har hållit fram en princip för lönereglerng, vill jag anföra en *annan* princip, som bör lika strängt fasthållas, nämligen att genom en lönereglerng, som afser löneförbättring, vederbörande löntagare icke skall mista i aflöning. Men det skulle denne tjänsteman göra, om reservationen bifölles, ty för närvarande har han på stat 6,500 kronor, och om han icke skulle få räkna sig till godo ett ålderstillägg, skulle han komma ned till 5,800 kronor. Får han däremot räkna sig till godo ett ålderstillägg, kommer han till en lön af 6,300 kronor, och det är åtminstone ungefär hvad han har nu och hvad han har i behåll, då han nämligen emellanåt måst anlita biträde för att kunna sköta båda tjänsterna. Under de 11 år han varit sekreterare har han förvärfvat sig de allra yppersta vitsord. Kungl. Maj:t har hemställt, att han skulle få räkna sig till godo 10 år af dessa 11 tjänstår. Utskottet har ansett, att billigheten kräfde, att han åtminstone finge räkna sig ett ålderstillägg till godo; och jag tror verkligen, att kammaren bör instämma i utskottets förslag, hvarför jag, herr talman, yrkar bifall till detsamma.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren, med bifall i öfrigt till utskottets hemställan, skulle, beträffande mom. c) antaga det förslag, som innefattades i den vid nämnda moment afgifna reservation.

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 7 och 8.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 9 och 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11 och 12.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 13 och 14.

Lades till handlingarna.

Punkterna 15—30.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Utskottet hade i nu föredragna punkt hemställt, att Riksdagen, med anledning af en utaf Kungl. Maj:t i ämnet gjord framställning, måtte, med förklarande för sin del att de i statsrådsprotokollet under punkten 30 af förevarande hufvudtitel i statsverkspropositionen omförmälda, af departementschefen föreslagna villkoren och bestämmelserna för tilldelande för framtiden af statsanslag åt Sveriges utsädesförening skulle tills vidare i hufvudsak lända till efter rättelse, å extra stat för år 1910 bevilja, såsom bidrag till uppehållande af utsädesföreningens praktiskt-vetenskapliga verksamhet, 25,000 kronor.

Vid punkten hade reservation anförts af, bland andra, herr *Aaby Ericsson*, mot vissa delar af utskottets motivering.

Herr *Ericsson*: Då jag anmält min reservation emot vissa delar af utskottets motivering, skall jag be att med några ord få yttra mig i denna fråga.

Såsom herrarna finna, stå vi nu inför den under senare år mycket omdebatterade Svalöfsfrågan, som egentligen har gällt ut-

*Anslag
till Sveriges
utsädes-
förening.*

Anslag
till Sveriges
utsädes-
förening.
(Forts.)

sädesföreningens i Svalöf förhållande till utsädesbolaget. Vi veta, att förlidet års Riksdag i detta afseende under uttalande af vissa önskemål anhöll, att Kungl. Maj:t ville till pröfning framlägga efter förnyade utredningar uppgjort förslag om öfvertagande af föreningens utsädesstammar under sådana garantier, att såväl föreningens som den jordbrukande allmänhetens intressen blefve på ett fullt betryggande sätt tillgodosedda. Denna utredning har nu ägt rum. Sakkunnige hafva yttrat sig i frågan och de hafva såsom förmedlare emellan utsädesföreningen och allmänheten i hufvudsak tänkt sig tre, om jag så får säga, juridiska personer. En af dessa är svenska landtmännens riksförbund, den andra är utsädesaktiebolaget och den tredje utgöres af de enskilda personer, som efter förutgången fri täflan skulle inropa vissa stammar och sedan föröka dem.

Utskottet har i sitt betänkande uttalat sig angående svenska landtmännens riksförbund såsom förmedlare och äfven angående de enskilda personer, hvilka skulle uppträda såsom sådana, och häremot har jag intet att erinra. Kommer så turen till allmänna svenska utsädesaktiebolaget! Om detta uttalar sig först utskottet på så sätt, att det anser, att det kunde vara lämpligt att bolaget uppträdde som förmedlare, synnerligast som bolaget »på sin tid bildades utslutande med uppgift att till förökning mottaga föreningens stammar» och utan tvifvel vore »i många afseenden väl skickadt för en dylik verksamhet». Men så säger utskottet nederst på sid. 64, om herrarna vilja se där: »Men då numera detta bolags verksamhet äfven omfattar andra affärgrenar än den, för hvilken bolaget ursprungligen bildades, torde vara ovisst, huruvida bolaget är villigt att underkasta sig sådana villkor, som utaf de sakkunniga i punkt X mom. 20 föreslagits skola gälla för bolag såsom förmedlare, eller att dels blott 5 % ränta skulle få beräknas på aktiekapitalet, dels bolaget skall äga skyldighet att till föreningen afstå all på bolagets rörelse uppkommande vinst, sedan nödiga afskrifningar verkställts.» Utskottet säger och pointerar här, att bolaget knappast skulle kunna vara villigt att ingå på de villkor, som föreslagits för bolag såsom förmedlare.

Mina herrar, tänka vi oss, att Kungl. Maj:ts regering kan vilja träffa en uppgörelse med detta bolag, så ha vi ju, om jag så får uttrycka mig, genom denna utskottets motivering pekat på, att den fordran, som Kungl. Maj:t gifvetvis måste söka fasthålla eller att bolaget bör ombildas efter den typ, hvilken jag med ett kort ord skulle vilja kalla »brännvinsbolagstypen», är att begära väl mycket och vi hafva gifvit bolaget ett vapen i hand mot denna fordran.

Då jag anser, att allmänna svenska utsädesaktiebolaget är den bästa förmedlaren, för så vidt bolaget vill ombilda sig så, att det blir ett allmännyttigt bolag och icke följer bolagens allmänna principer, och då jag därjämte vet, att jag har en auktoritet på min sida uti statsutskottets ärade afdelningsordförande, hvilken här har samma uppfattning som jag, vill jag såsom min mening uttala, att det vore mycket olyckligt, om denna passus skulle komma att kvarstå i utskottets utlåtande. I stället ber jag få hemställa, att

den mening på sidorna 64--65, som börjar med orden: »Men då numera», och slutar så: »sedan nödiga afskrifningar verkstälts». Utgår, och att efter orden »ej vara uteslutna» nederst å sid. 64 tillägges »och det äfven med fasthållande i hufvudsak vid de i punkt X mom. 20 uppställda villkor.»

Då har man sagt, att Riksdagen vill, att om utsädesbolaget skall handhafva den förmedling, hvarom här är fråga, skall det ombildas på angifvet sätt. Efter de underrättelser jag inhämtat från ledande och framstående män inom bolaget, och jag tror, att de underrättelser jag fått äro riktiga — inom parentes vill jag säga, att bolagets aktier äro spridda bland Skånes landtmän, hvilka inom sig utsett styrelse, hvilken åtnjuter erkänt förtroende — att bolaget torde vara villigt ingå på de föreslagna villkoren. Jag känner dock icke till, huruvida det icke inom bolaget kan finnas aktieägare, som äro motsträfviga och skulle kunna hänga upp sig på detta och säga: skola vi behöfva gå in på detta och afstå från största delen af vår vinst, då statskottet uttalat sig på detta sätt?

Till sist ber jag att få säga, att nu kommer man kanske att svara mig: det gör ingenting hvad vi göra med afseende på denna motivering, ty Andra Kammaren kommer antagligen att omfatta herr Ekmans vid utskottsbetänkandet såsom reservation fogade yrkande, och om kamrarna fatta olika beslut angående motiveringen, komma troligen bägge motiveringarna att bortfalla. Det är sant, men klämman är i alla fall sådan, att den icke på något sätt strider emot den af mig föreslagna motiveringen. Och för regeringen eller för den, som skall träffa uppgörelse och underhandla med bolaget, är det, såvidt jag kan finna, icke annat än en förmån att kunna peka på, att Riksdagen *med ändring af statsutskottets förslag* har omfattat den åsikt, att bolaget bör ombildas till ett sådant bolag som jag nyss hade äran nämna.

På grund af hvad jag sålunda anført ber jag, herr talman, få yrka, att orden från och med »men då numera» nederst på 64 sidan till och med »verkstälts» å sid. 65 i statsutskottets utlåtande måtte få utgå och den mening å 64:de sidan, hvilken slutar med ordet »uteslutna» måtte erhålla följande fortsättning »och det äfven med fasthållande i hufvudsak vid de i punkt X mom. 20 uppställda villkor». I öfrigt anhåller jag, att motiveringen bibehålles, förutom det att i nästa punkt ordet »slutligen» borttoges samt att, såsom en konsekvens af mitt yrkande i dess första del, om detta blir kammarens beslut, den punkt, som börjar med orden »Med den åsikt» å 65:te sidan och slutar med orden »med ledning af de föreslagna villkoren» måtte få utgå, äfvensom att uteslutning sker af punkten något längre ned på sid. 65: »Mot öfriga af de föreslagna villkoren har utskottet icke något att erinra.» I stället för denna punkt föreslår jag följande:

»Som af ofvanstående framgår, har utskottet sålunda intet att erinra mot att de af Eders Kungl. Maj:t föreslagna villkoren tills vidare i hufvudsak lända till efterrättelse för tilldelande af omskrifna statsanslag åt Sveriges allmänna utsädesförening.»

Anslag till
Sveriges
utsädes-
förening.
(Forts.)

I följande punkt skulle orden »enligt utskottets åsikt» utbytas mot »dock».

I öfrigt kvarstår motiveringen oförändrad.

Herr Odelberg, Theodor: Såsom den siste ärade talaren upplyste, vilja både han och jag i denna fråga nå samma mål, men vi tyckas icke vara fullt ense om sättet. Hade vi varit ense om detta, så skulle han icke hafva uppträdt här i dag, ty ju mindre man kan tala i denna fråga, desto bättre är det. Under de sista åren har det hvarje gång anslag till Svalöfsföreningen varit före i Riksdagen uppstått mycket häftiga strider, i synnerhet i Andra Kammaren, och det vore verkligen till obotlig skada för våra svenska jordbrukare, ifall anslaget till föreningen indroges. Föreningen är oskyldig till alla de stridigheter, som uppstått. Det är Allmänna Svenska Utsädesbolaget, som öfvertagit föreningens utsädesstammar till förökning och hvilket bolag råkat i mindre nogräknade personers händer, som varit orsaken till den misstro, som uppstått mot föreningen. Dessa olägenheter, som vidlådt bolaget, äro nu undanröjda, och då synes det mig, att man icke vidare skall behöfva vidtaga åtgärder, hvilka i hög grad skola verka hämmande på föreningens verksamhet. Emellertid skref Riksdagen förliedet år till Kungl. Maj:t med begäran om framläggande till pröfning efter förnyade utredningar af »förslag om öfvertagande af föreningens utsädesstammar under sådana garantier, att såväl föreningen som den jordbrukande allmänhetens intressen blefve på ett fullt betryggande sätt tillgodosedda». Kungl. Maj:t tillsatte, som nämndt, sakkunnige, hvilka inkommo med förslag i ämnet. Dessa sakkunnige ha verkligen gjort till sin uppgift att uppställa sådana villkor, att öfvertagandet af dessa föreningens stammar skulle blifva fullt betryggande, ty såsom herrarna se, ha de föreslagit icke mindre än 13 med romerska siffror betecknade villkor, och af dessa villkor sönder-taller det med n:r X betecknade i 21 underafdelningar, af hvilka ett par ytterligare äro uppdelade i hvardera 5 underafdelningar. Garantier saknas sålunda icke! Frågan är bara, huruvida, därest Riksdagen nu uppställer dylika garantier, det finns någon möjlighet för Kungl. Maj:t att erhålla en förmedlare, som är villig att öfvertaga stammar från föreningen, och kan icke någon sådan förmedlare af dessa stammar erhållas, hvilken på ett noggrant och samvetsgrant sätt förökar stammarna och sprider dem bland allmänheten, då är föreningens verksamhet af föga värde. Hvad man än må säga om Allmänna Svenska Utsädesaktiebolaget, faktum är, att dess verksamhet icke varit till fromma för bolaget själf eller för aktieägarne, men allmänheten har icke haft skäl att klaga öfver det sätt, hvarpå bolaget skött sin verksamhet gentemot den. Då de sakkunnige tyckas hafva haft för afsikt att söka erhålla så många konkurrenter som möjligt om öfvertagandet af föreningens stammar till förökning, hvarför skall man då föreskrifva sådana villkor, som i hög grad komma att motverka denna afsikt, såsom t. ex. hvad beträffar bolag, att bolag skall vara skyldigt att ändra sin

bolagsordning därhän, att Kungl. Maj:t skall äga rätt tillsätta en ledamot i bolagets styrelse och utse en revisor? Men icke nog därmed, utan bolag skall äfven förbinda sig att icke utdela till aktieägarne mera än 5 procent på aktiekapitalet; hela vinsten utöfver dessa 5 procent skall från bolag öfverlämnas till föreningen!

Utskottet har gentemot denna och några andra bestämmelser uttalat sina betänkligheter blott för att påvisa olämpligheten utaf att fastslå dessa till oeftergiftig efterrättelse vid beviljandet af det äskade anslaget. Utskottet har ock i sin kläm föreslagit, att villkoren blott i hufvudsak skulle gälla. Motiveringen har dock ogillats af några reservanter.

Den föregående talaren vill äfven delvis, dock ej till samma omfattning som reservanterna, ogilla motiveringen och har äfven framställt yrkande på sitt förslag. Jag för min del tror dock, att denna kammare handlar försiktigast genom att godkänna utskottets förslag. Fattar Andra Kammaren sitt beslut i öfverensstämmelse med reservanternas förslag, som nog är tämligen säkert, och denna kammare följer utskottet, bortfaller ju motiveringen helt och hållet i skrivelsen till Konungen. Skulle åter Andra Kammaren, hvilket ej är omöjligt, förändra utskottets kläm på så sätt, att de begärda 25,000 kronor beviljas under villkor, att de utaf de sakkunige uppställda bestämmelserna skulle till ovillkorlig efterrättelse lända, då tror jag, att den föregående ärade talaren äfven gärna skulle vilja vara med om att behålla utskottets motivering oförändrad för att vid en under sådana förhållanden nödvändig sammanjämkning hafva något att erbjuda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall såväl till utskottets kläm som till dess motivering.

Herr Juhlin-Dannfelt: Då, såsom jag hoppas, det är sista gången, denna tråkiga fråga, nämligen frågan om villkoren för anslag till Sveriges utsädesförening, kommer före i Riksdagen, anser jag, ehuru jag visserligen instämmer med den siste ärade talaren däri, att det är bättre, ju mindre det talas i denna sak, det likväl vara önskvärdt, att i Riksdagen strängt poängteras, hvilka anmärkningar med skäl bort riktas mot förhållandena vid Svalöf och hvad man genom en förändring vill vinna. Alla, som något känna till saken, äro ense om, att de framställda anmärkningarna icke drabba utsädesföreningens verksamhet eller de genom samma verksamhet vunna resultaten. Skulle vi klandra föreningen och hvad den åstadkommit, stode vi i strid mot en tämligen stadgad mening bland landtbrukarna, såväl inom som utom landet. Ingen tror jag heller vill säga, att icke också utsädesbolaget väl utfört det värf, det åtagit sig. Mig synes äfven, att man kan påstå, att såväl de stadganden, hvilka fastställdes för bolaget, då det bildades, som den uppgift, det ställde sig före, voro lyckligt funna och mycket väl affattade. Men hvad man med skäl klandrat, det har varit de manipulationer, som förekommit inom bolaget, och

Anslag till
Sveriges
utsädes-
förening.
(Forts.)

det är dylika tilltag, som böra förhindras. Det är uppreparadt af dylika händelser, som de sakkunnige sökt förekomma genom de många af dem föreslagna garantibestämmelserna. Dessa bestämmelser äro talrika, och det har aldrig varit de sakkunniges mening, att alla dessa föreskrifter skulle fastslås af Riksdagen såsom oefftergifliga. utan de sakkunnige hafva tänkt sig, att Kungl. Maj:t kunde taga ut de villkor, Kungl. Maj:t ansåg så väsentliga, att de borde af Riksdagen fasthållas, under det att de öfriga villkoren dock kunde stå kvar såsom upplysningar om, i hvilken riktning de sakkunnige och äfven Kungl. Maj:t ansåge, att en uppgörelse borde gå. Då Kungl. Maj:t nu icke förfarit på detta sätt, har statsutskottet hjälpt upp det hela därigenom, att statsutskottet ej ansett lämpligt föreslå villkoren att lända till *ovillkorlig* efterlefnad, utan föreslagit, att de endast »skola tills vidare i *hufvudsak* lända till efterrättelse». Emellertid ha i utskottets utlåtande insmugit sig några yttranden, hvilka, såsom redan påpekats, icke äro lyckligt affattade.

Det talas där om svårigheter för bolaget att nöja sig med 5 procents ränta. Jag ber då att i det afseendet få erinra, att utaf aktieägarne är en del sådana, som från början ingått i bolaget utan att hafva tänkt på att få någon ränta å de i bolaget insatta penningarne, och de hafva ej heller fått det. För dem bör det icke kännas betungande att icke få mer än 5 procent. Vidare finnes det andra aktieägare, som sedermera köpt sig aktier. Men efter hvad som sagts mig, har en stor del af dessa aktier sålts till betydligt lägre pris än pari. Få de endast 5 procent å parivärdet, så få de dock i själfva verket högre ränta än 5 procent på sina penningar. Det är således ingen olycka för dem heller.

Hvad slutligen beträffar dessa föreskrifter, att bolaget icke skulle få fondera och samla förmögenhet, utan vinsten skulle tillfalla det allmänna, så kan det nog möta svårigheter, det erkänner jag visst. Men då det sägs, att genom denna bestämmelse bolag skulle vara uteslutna från täflan om förmedlarskapet, så ligger väl däruti den tanken, att ett bolag icke kan gå in på sådana villkor, och det antyddes af den siste talaren. Jag ber att få erinra, att Allmänna Svenska Utsädesbolaget bildades just på sådana grunder och den beryktade 17 § bolagsordningen innehöll den bestämmelsen, att det skulle afstå all vinst utöfver den, som var stadgad till utdelning. Hvad som skedde då, det kan helt säkert ske äfven nu. Och, såsom förste talaren antydde, lär det vara så, att bolaget vill finna sig i att gå in på dessa villkor.

Sedan förekommer det bland de bestämmelser, som de sakkunniga föreslagit och Kungl. Maj:t intagit i sin proposition, ett par, som jag anser vara de viktigaste af dessa, långt viktigare än bestämmelsen om begränsningen af vinsten. Felet med bolagets gamla skötsel var helt enkelt, att man icke följde bolagsordningen. Det förfor med sin antagligen fingerade vinst på ett annat sätt, än bolagsordningen hade föreskrifvit. Detta bör förhindras för framtiden, och därför föreslås det, att Kungl. Maj:t skall få tillsätta en ledamot i bolagets styrelse och en af bolagets revisorer. Jag har

framhållit vikten af att dessa villkor af Kungl. Maj:t komma att fordras, men jag vill icke yrka på, att det kommer in i motiveringen.

Jag ber att få i allo instämma i det förslag till motivering, som framställts af herr Ericsson. Det sammanfaller ju i sak ganska nära med den reservation, som är afgifven af herr Ekman, men då åtskilligt i grunderna för de olika yrkandena icke torde sammanfalla, önskar jag hellre bifall till herr Ericssons yrkande.

*Anslut till
Sveriges
utsädes-
förening.
(Forts.)*

Herr Ericsson: Den näst föregående talaren yttrade, att man borde tala så litet som möjligt i denna sak. Och jag skulle visst icke hafva uppträdt, om jag icke ansett, att utskottet i sin motivering talat litet för mycket och efter min uppfattning i orätt riktning, och det har uppkallat mig.

Hvad beträffar den ärade talarens fråga: »Hvarför skola vi lägga på ett bolag så stränga bestämmelser», så svarar jag: därför att detta bolag står i så intimt samband med en af statsmakterna med 40,000 kronor om året understödd förening, att statsmakterna med fullt fog kunna hafva rätt att fordra, att det finnes betryggande garantier för, att förmedlaren icke drager oskälig vinst som följd af anslaget, utan att denna kommer allmänheten till godo. Då jag med anledning af den diskussion, som förts i statsutskottet, icke har den uppfattning, att klämman inom Andra Kammaren kommer att uppkalla något motstånd, utan anser, att striden kommer att stå om motiveringen, och då den ärade afdelningsordföranden i statsutskottet sade sig finna det likgiltigt, om den ena eller den andra motiveringen blef antagen, men jag icke delar den uppfattningen, utan anser det vara ytterst viktigt för en blifvande uppgörelse, att den af mig framställda motiveringen vinner kammarens bifall, så yrkar jag bifall till den. Och jag ber att få tillägga, att vi aldrig stått Svalöfsfrågans lyckliga lösning så nära som just nu. Men taga vi icke denna motivering, så tror jag, att det kan hända, att det träffas en uppgörelse i den riktning, att detta bolag icke blifver sådant, som jag och många med mig önskat, utan ett vanligt bolag. Då komma vi tillbaka till de ledsamma förhållanden, som varit. Jag tror icke, att med nuvarande aktiemajoritet och med nuvarande styrelse i bolaget så skall blifva fallet, men det är en möjlighet, som skulle kunna förekommas just genom att, såsom siste talaren framhållit, regeringen skulle få rätt att tillsätta en styrelseledamot och en revisor i bolaget.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Odelberg. Theodor: Den passus, som major Ericsson har så mycket emot, låter sålunda:

»Men då numera detta bolags verksamhet äfven omfattar andra affärgrenar än den, för hvilken bolaget ursprungligen bildades, torde vara ovisst, huruvida bolaget är villigt att underkasta sig sådana villkor, som utaf de sakkunniga i punkt X mom. 20 föreslagits skola gälla för bolag såsom förmedlare, eller att dels blott 5 procents ränta skulle få beräknas på aktiekapitalet, dels bolaget skall äga

Anslag till
Sveriges
utsädes-
förening.
(Forts.)

skyldighet att till föreningen afstå all på bolagets rörelse uppkommande vinst.»

Jag är den förste att erkänna, att hvad beträffar Allmänna Svenska Utsädesaktiebolaget, borde det gå in på detta, och jag hoppas, att det går in därpå. Men då jag förra gången hade ordet, riktade jag mina anmärkningar mot dessa bestämmelser ej så mycket hvad angår ifrågavarande bolag, utan fastmer däremot, att dessa bestämmelser skulle gälla för hvilket bolag som helst, som ville öfvertaga föreningens stammar till förökning. Intet bolag torde vara villigt att underkasta sig dylika villkor.

Det torde äfven vara ovisst, huruvida utsädesaktiebolaget numera kan underkasta sig sådana bestämmelser.

Utsädesbolaget, som ursprungligen bildades för att öfvertaga föreningens stammar till förökning, hade i sin bolagsordning bestämmelser liknande de nyss upplästa, men bolaget har sedan dess flere gånger ändrat sin bolagsordning och numera finnas ej dessa bestämmelser kvar. Bolaget är genom en dess f. d. styrelseledamots åtgärder betydligt skuldsatt och är fördenskull nödsakadt att använda alla sina tillgångar för att förbättra sin ställning. Så har bolaget t. ex. börjat en affärsrörelse, som ej har något samband med föreningens verksamhet, och har äfven, efter hvad jag hört uppgifvas, för afsikt att afyttra någon del af sitt stora jordområde till tomter. Ej kan väl begäras, att den vinst, som möjligen kan därutaf härflyta, skall till föreningen öfverlämnas. Då jag emellertid anser, att utsädesbolaget i många afseenden är den bästa förmedlare af föreningens utsädesstammar, som f. n. kan erhållas, har jag ej ansett lämpligt att alltför strängt fasthålla vid de föreslagna villkoren, utan önskar, att Kungl. Maj:t med ledning af dessa skall få träffa uppgörelse vare sig med utsädesbolaget eller annan lämplig förmedlare.

Jag hoppas dock, att aktiemajoriteten inom utsädesbolaget f. n. befinner sig i sådana händer, att, om Kungl. Maj:t såsom ocftergiftigt villkor för att från föreningen få öfvertaga stammarna uppställer fordran om afståendet af all vinst på rörelsen, sedan 5 procents ränta godtskrifvits aktieägarne, dessa äfven skola därpå ingå.

Herr Åkerberg: Jag skulle helst önskat, att detta förslag till uppgörelse mellan utsädesföreningen och köpare af dess elitstammar varit helt annorlunda. Jag önskar nämligen, att bolaget icke särskildt tagits med i beräkningen, och jag tror, att det hade varit mycket lämpligare, om stadgarne varit sådana, att de enskilde kunde komma i tillfälle att tillhandla sig utsäden billigare, än hvad nu kommer att ske, om bolaget får hand om förmedlingen. Jag har emellertid icke begärt ordet endast af denna anledning, utan därför att jag ville anhålla få instämman med herr Odelberg beträffande motiveringen.

Det är nog icke så, som herr Ericsson säger med afseende på de 5 procenten, som bolaget skulle få. Det är icke endast två parter i denna sak, utan ock en tredje, nämligen den jordbrukande

allmänheten. Jag tror, att om det skulle träffas en öfverenskom-
melse mellan bolaget och utsädesföreningen, i syfte att utsädes-
föreningen skulle få hela vinsten, som bolaget skulle göra utöfver
5 procent å aktiekapitalet, skulle jordbrukarne *möjligen*, jag säger
icke bestämdt — komma att lida. Ty då komme det helt visst
att ligga i utsädesföreningens intresse — ja, jag önskar den visser-
ligen allt möjligt godt — att få denna vinst så stor som möjligt,
och detta kommer naturligtvis att motverka allmänhetens intresse.

För att förtydliga mig skall jag framhålla ett par exempel.
Om bolaget har erhållit en elitstam, som det förökar i så stor mängd,
att den kan utsläppas till den jordbrukande allmänhetens begagnande,
kommer således denna allmänhet att i sin tur försälja utsäde häraf.
Därefter blir det mindre förtjänst för bolaget att fortsätta med denna
utsädessort, utan ligger det i bolagets intresse att så fort som
möjligt släppa ut en ny stam i marknaden. Det kan ofta vara
fallet, att denna nya stam är bättre, men också, såsom det inträffat,
att denna nya stam är sämre än den gamla stammen. Därigenom
hafva många landtbrukare, till egen skada, blifvit lockade att göra
försök med de nya stammarne, som utsläppts. Det ligger sålunda
i bolagets intresse att på detta sätt hålla utsädesmarknaden i sin
hand. Således, så snart de nya stammarne blifvit utvecklade därhän,
att den stora allmänheten börjar försälja af desamma, slutar bolaget
att vidare föra dem i marknaden. Och man kan äfven tänka sig,
att det måste ligga i utsädesföreningens intresse att hjälpa bolaget
i detta fall för att erhålla den stora vinsten. Jag har flera gånger
hört anmärkningar mot bolaget i nyssnämnda hänseende framställas.

Det kan också ligga i utsädesföreningens intresse att under-
stödjja bolaget i dess andra affärer. Jag kan såsom exempel nämna,
att det kan ligga i utsädesföreningens intresse att låta bolaget in-
köpa klöfverfrö från sydligare trakter af Europa och försälja det
som »Schlesiskt», utan att utsädesföreningen gör någon anmärkning
därå. Jag tror, att det alldeles bestämdt icke är till gagn för den
stora allmänheten, att den omordade motiveringen strykes eller att
den ändras, såsom herr Ericsson föreslagit, utan jag tror, såsom
ordföranden på afdelningen sagt, att om utskottets motivering får
kvarstå, det därigenom lämnas vederbörande större frihet vid upp-
görandet af bestämmelserna för elitstammarnes öfverlåtelse.

Jag har intet yrkande.

Herr Ericsson: Jag ber om ursäkt för, att jag ånyo begär
ordet, men jag vill endast säga ett par ord.

Jag förstår knappast herr Akerbergs exempel, men jag skall be
att få framhålla för herrarne, att föreningen lämnar stammarne till
bolaget, men bestämmer icke salupriset å dem till allmänheten.
Bolaget bestämmer salupriset. Nu frågar jag: Hvilket är sannolikast,
antingen att bolaget skall hålla högre eller billigare pris, om bola-
get får själf godtskrifva sig vinsten för hvad det säljer, eller om
det skall lämna vinsten från sig till föreningen? Är det icke sannolikt,
att allmänheten får billigare pris, när bolaget får afstå hela sin

Anslag till
Sveriges
utsädes-
förening.
(Forts.)

vinst utöfver 5 procent, än om det skulle stoppa i egna tickor all den vinst, som uppkommer genom försäljning till allmänheten?

Till sist vill jag säga, att det icke bör förutsättas, att föreningen för snöd vinnings skull skulle vilja låna sig till att understödja försäljare af frö under falskt märke.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt, förutom beträffande motiveringen, hvartill han ville återkomma efteråt, ej gjorts annat yrkande, än att hvad utskottet hemställt skulle bifallas.

Vid sedermera framställd proposition bifölls utskottets föreliggande hemställan.

Beträffande härefter motiveringen, anförde herr talmannen, att i afseende därå yrkats, dels att utskottets motivering skulle godkännas, dels ock, af herr *Ericsson*, att utskottets motivering skulle godkännas med den ändring, att fortsättningen af samma motivering näst efter de å sista raden, sid. 64 i det tryckta utlåtandet, förekommande orden »vara uteslutna» skulle lyda sålunda: och det äfven med fasthållande i hufvudsak vid de i punkten 10, mom. 20, uppställda villkor. Hvad beträffar stammarnas utlämnande till förökning efter förutgången täflan — hvarifrån på grund af ofvan nämnda bestämmelser bolag torde vara uteslutna — så har redan förut ett dylikt förfaringssätt försökts, dock utan resultat. Skola enskilda personer öfvertaga stammarna till förökning, blir den kontroll, som skall från föreningens sida utöfvas, om den skall vara fullt betryggande, så dyrbar, att detta förfaringssätt äfven för framtiden torde blifva resultatlöst. Visserligen hafva de sakkunnige för att nedbringa kontrollkostnaderna föreslagit, att stammarna skola gruppvis utbjudas, exempelvis på en hand höstsädes- och kornstammar, men med skäl kan ifrågasättas, huruvida en sådan anordning kan vara tillräddig, då det ju ofta kan inträffa, att bland dessa stammar finnas sådana, hvilka ej kunna förökas på hvilka orter som helst.

Då dessutom möjlighet finnes, att en förmånlig och fullt betryggande uppgörelse skulle kunna träffas under hand med någon annan förmedlare än Landtmännens riksförbund eller Allmänna Svenska Utsädesaktiebolaget, anser utskottet, att Kungl. Maj:t bör äga frihet att, efter den i förslaget omförmälda kommissionens framställning, äfven träffa aftal med annan förmedlare än de tvenne ofvan nämnda.

Som af ofvanstående framgår, har utskottet således intet att erinra mot att de af Kungl. Maj:t föreslagna villkoren tills vidare i hufvudsak lända till efterrättelse för tilldelande af omskrifna statsanslag åt Sveriges utsädesförening.

Ovisst är dock, huruvida, sedan det interimistiska aftalet med Allmänna Svenska Utsädesaktiebolaget den 30 juni upphör och ej förnyadt aftal med nämnda bolag kommer till stånd, någon uppgörelse under den närmaste framtiden kan träffas, ty, äfven om riks-

förbundet skulle besluta sig för att öfvertaga föreningens stammar, kräfvdes nog en ganska lång tid, innan förbundet hinner ordna sig därför, men denna omständighet bör ej utgöra hinder för Riksdagen att för år 1910 bevilja föreningen samma anslag, som utgått alltsedan år 1905. Föreningens verksamhet bedrifves nämligen fortfarande på ett förtjänstfullt sätt och understödjes af en stor del af landets hushållningssällskap, men om statsanslaget skulle indragas eller nedsättas, kan befaras, att föreningen till skada för jordbruksnärningen skulle nödgas upphöra med sin verksamhet.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af utskottets motivering vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som godkänner statsutskottets motivering i punkten 31 af dess utlåtande n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, bifalles herr Ericssons yrkande i afseende på motiveringen.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—82;

Nej—34.

Punkterna 32—45.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46.

I särskilda inom kamrarne väckta motioner hade inom Första Kammaren af friherre *N. A. A. Trolle* med flere (i motion n:o 22) och inom Andra Kammaren af herr *O. Nylander* med flere (i motion n:o 83) sammanstående väckts förslag om, att Riksdagen måtte anvisa och ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp af 20,000 kronor för beredande af anslag på de villkor, Kungl. Maj:t närmare skulle äga bestämma, till föreningar, hvilka genom effektiva åtgär-

*Om anslag
till föreningar
för inhemsk
hustafvel.*

*Om anslag
till föreningar
för inhemsk
hästafvel.
(Forts.)*

der för hingstuppfödning eller på annat sätt sökte befrämja tillvaratagandet af våra inhemskt svenska häststammar.

Utskottet hade på anfördt skäl hemställt, att friherre Trolles med fleres och herr Nylanders med fleres ifrågavarande motioner icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Liedberg: Ifrågavarande motion har blifvit afstyrkt af utskottet, och det var ju helt naturligt, att det skulle gå så, då ärendet, som redan förut från Riksdagens sida framförts, fortfarande hvilat hos Kungl. Maj:t. Men då det nu är snart sex år sedan Riksdagens skrifvelse härom afläts, hvilket skedde den 6 maj 1903, hafva många tyckt, att tiden blifvit väl lång, och på grund häraf har motionen i år framkommit.

Det är en ganska utbredd mening, att staten för att göra något för den inhemska hästafvelns befrämjande borde litet mera effektivt träda emellan, än hvad fallet nu är, då staten endast hjälper till genom hästpremieringen. På grund häraf hafva motionärerna framkommit med det förslaget att ett visst belopp skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att användas till föreningar, som genom effektiva åtgärder för hingstuppfödning eller på annat sätt söka befrämja tillvaratagandet af våra inhemskt häststammar. Då det är frågan om hästafvel, göra ju alltid olika meningar sig gällande, somliga säga, att här ej finnes något att bygga på, andra åter, att det finnes ett mycket godt material, som kan läggas till underlag. Under sådana förhållanden är det ännu mera skäl, att man söker få en utredning till stånd.

Då under förra veckan emellertid inträffat, att en af motionärerna blifvit utnämnd till statsråd och chef för jordbruksdepartementet, har jag för min del nu intet yrkande att göra.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 47—53.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Om anslag
till fiskets
främjande
inom mellersta
Sveriges Öster-
sjöområde.*

Punkten 54.

Inom Första Kammaren hade grefve *F. von Rosen* (i motion n:o 29) och inom Andra Kammaren herr *S. Palme* (i motion n:o 140) sammanstående föreslagit, att Riksdagen måtte till anställande af undersökningar öfver möjligheten att genom fiskodling i större skala befrämja fiskets utveckling inom mellersta Sveriges Östersjöområde ställa till landtbruksstyrelsens förfogande ett belopp af 8,500 kronor att utgå med 4,700 kronor år 1910, 1,900 kronor år 1911 samt 1,900 kronor år 1912.

Utskottet hade på återropade grunder hemställt, att grefve von

Rosens och herr Palmes ifrågavarande motioner icke måtte af Riksdagen bifallas.

Grefve von Rosen: Utskottet har principiellt icke något att invända mot den föreslagna åtgärden, utan erkänner tvärtom, att den utgör ett komplement till nu pågående undersökningar i Östersjön rörande fisket i öppna sjön, men anför såsom skäl för sitt afstyrkande den stora svårigheten för landtbruksstyrelsen att till ledare för den föreslagna undersökningen förordna någon fiskeritjänsteman. Såsom motionen upplyser, behöfs för dessa undersökningar en vetenskapligt utbildad ledare med ett biträde och några handtlångare. Men nu är det så, att denne ledare icke behöfver vara närvarande under alla de tre månader hvarje år, som äro beräknade för undersökningen; det är tillräckligt, att han första året är personligen närvarande endast en månad, och de följande åren torde hans närvaro icke behöfvas ens så lång tid. Denna fråga reducerar sig således till, huruvida man kan finna en lämplig ledare under en månads tid. De olika länens hushållningssällskap hafva brukat påkalla fiskerintendentens i distriktet hjälp för sina arbeten. Hvad det län beträffar, jag närmast känner till, har det härför påräknat 14 dagar. Ett annat län har också under viss tid af året haft hjälp af samme fiskerintendent, och kunde nu möjligen förstnämnda hushållningssällskap för ett år afstå från denna hjälp samt det andra göra på samma sätt, blefve det i själfva verket en ganska ringa tid, för hvilken man måste söka skaffa lämplig ledare utöfver den tid, hushållningssällskapen afstå. Jag föreställer mig därför, att det möjligen skulle kunna låta sig göra att finna en lämplig ledare för försöken. Men om det nu icke skulle befinnas möjligt att skaffa lämplig arbetskraft, skulle i hvarje fall icke någon skada vara skedd genom anslagets beviljande; man bör, synes det mig, hålla möjligheten öppen att ordna saken så, att den komme i gång redan år 1910, ty det skulle innebära en mycket stor vinst. Det finnes tvenne försöksanstalter för insjöfisket; vidare finnes det fartyg för undersökningar rörande fisket i öppna sjön, men fisket i inre skärgården är i förevarande afseende fullkomligt lottlost. Då nu detta fiske befinnes sig fullständigt i lägervall, är dess höjande en ganska stor social och ekonomisk fråga. Till belysande däraf vill jag blott anföra, att icke mindre än 11,000 fiskare ägna sig åt fisket vid Sveriges Östersjökust. Men detta fiske försämras år för år, så att det verkligen ligger fara i dröjsmålet för en mycket stor befolkning. Nu har motionen mot sig ett enigt statsutskott, och det är kanske därför icke skäl att framställa något yrkande på sakens nuvarande ståndpunkt, så mycket mindre som jag med tacksamhet måste erkänna, att utskottet ställt sig mycket välvilligt mot densamma, så välvilligt, att det gifver anledning till förhoppning, att saken kanske i en nära framtid skall vinna tillfredsställande lösning, men jag har emellertid icke velat lämna detta tillfälle obegagnadt att yttra mig till förmån för frågan, som synes mig vara af verklig betydelse.

Om anslag till fiskets främjande inom mellersta Sveriges Östersjöområde.
(Forts.)

Om anslag
till fiskets
främjande
inom mellersta
Sveriges Öster-
sjöområde.
(Forts.)

Friherre Beck-Friis, Carl Joachim: Då den siste ärade talaren berört förhållanden inom mellersta Sveriges Östersjöområde, skall jag bedja få meddela, att jag från flera håll i Stockholms läns skärgård hört klagomål öfver fiskets försämring, hvarför det vore mycket önskligt, om åtgärder i den riktning, motionären föreslagit, kunde företagas. Då motionären emellertid icke framställt något yrkande samt utskottet ställer i utsikt, att landtbruksstyrelsen tager saken om hand, vill jag be att få uttala den förhoppningen, att landtbruksstyrelsen snart måtte vidtaga åtgärder i den riktning, som i motionen föreslagits.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkterna 55—57.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 58.

Lades till handlingarna.

Punkten 59.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 60.

Utskottet hade i nu föredragna punkt hemställt, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, måtte på extra stat för år 1910 anvisa

a) för anställande af ökad civil personal vid rikets allmänna kartverk, namngranskning m. m. ett anslag af 19,200 kronor;

b) för höjning af arfvodena åt de vid det ekonomiska kartverket anställda kvinnliga ritare och ritbiträden ett anslag af 1,000 kronor att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande för ändamålet användas;

c) för anställande af ökad personal m. m. vid rikets allmänna kartverks geodetiska afdelning ett anslag af 25,950 kronor; samt

d) för anskaffande af instrument och inventarier vid samma afdelning ett anslag af 30,950 kronor.

Herr Nyström, Johan Fredrik: Jag skall bedja att vid denna punkt få framställa några anmärkningar, som icke riktas mot statsutskottet och icke heller mot regeringen, men som äro af den natur, att jag gärna skulle önska, att regeringen vid lämpligt tillfälle ville taga dem i öfvervägande.

År 1903 hade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet tillsatt en kartkommitté, närmast i anledning af det otillfredsställande skick,

Anslag till
rikets all-
männa kart-
verk.

hvaruti vissa öfver Norrland utgifna kartblad befunno sig, och denna kommitté föreslog bl. a. »att, för att uppöfvad arbetsskicklighet måtte i högre grad, än på senare tid kunnat äga rum, komma kartarbetet till godo, kartverkspersonalen måtte erhålla en mer stadgarande karaktär, än som later förena sig med det vid generalstabens rådande passagesystemet samt den för truppbefalet ökade öfnings-tiden». Med anledning häraf föreslog Kungl. Maj:t och Riksdagen beviljade år 1905 medel för anställande af 10 civila topografer. Följande år, 1906, söktes de 10 platserna af 17 personer, men kartverkets chef hade icke någon vidare sympati för hela denna tanke, och man får därför i den kungl. statsverkspropositionen år 1907 veta, att »icke mer än 3 kunnat antagas till topografaspiranter»: sedermera tillkom likväl en fjärde. Det torde vara något enastående i förvaltningens historia, att Riksdagen anslår medel till 10 sysslor, men att det ämbetsverk, som skulle få dessa, refuserar 6 och nöjer sig med 4. Det är nu för dessa 4, vi i dag skola anslå medel. Säkerligen hade med något tillmötesgående från den persons sida, som här var den afgörande, topografiska kartverket nu haft 10 vana och öfvade topografer till hjälp i stället för de 4, hvarom nu är tal.

I sammanhang härmed må påpekas ett annat olycksöde, som hvilat öfver detta ämbetsverk. Då år 1874 dåvarande topografiska kåren förenades med generalstabens, hade denna kår 11 officerare på stat, således 11 öfvade kartografer, som skulle tjäna i rikets kartverk. Under de år, som sedan gått, ha generalstabens andra uppgifter alltmer svällt ut; den har behöft alltfler arbetskrafter och man har då anlitat den mycket enkla utvägen för skaffande af dessa arbetskrafter att det ena året efter det andra öfverflytta en och annan af dessa kartmäns befattningar från det topografiska kartverket till generalstabens rent militära afdelningar. Den 18 januari i år har chefen för generalstabens återigen föreslagit en dylik öfverflyttning och när denna beviljats, komma att af dessa kartografer ur staben, oberäknadt chefen, endast finnas 4 kvar. Det ser ut, som om man på detta sätt så småningom ville lyfta öfver, man för man, hela kartverkets generalstabens tillhörande militära personal till uteslutande generalstabstjänst och kanske då också till sist skilja kartverket från generalstabens, en reform, som enligt min tanke vore synnerligen nyttig för kartverket.

Jag skall vidare bedja att få beröra en annan kartfråga, som är af mycket stort intresse. Genom ett kungl. bref af år 1894 bestämdes, att den del af riket, som ligger norr om den s. k. 29:de bladväden af kartorna, hvars södra gräns går något söder om Falun, skulle, med undantag af vissa folkrikare trakter, uppmätas i skalan 1:100,000. Nyss nämnda kommitté af 1903 föreslog några ändringar i dessa bestämmelser, men i det stora hela ansåg den, att de voro befogade, ty dessa trakter, som omfatta en del af Dalarna, Härjedalen och Västra Jämtland, äro i själfva verket till största delen obygder, och en uppmätning i större skala än 1:100,000 vore för dem precis lika onödig som för norra delarna af Norrland, där

Anslag till
rikets all-
männa kart-
verk.
(Forts.)

Anslag till
rikets all-
männa kart-
verk.
(Forts.)

denna skala varit regel vid kartläggningen. Emellertid föreslog kartverkets chef 1907, att detta område, som jag nu talar om, således norr om 29:de bladvåden intill 63° 30', hvilken ungefär sammanfaller med Östersunds latitud, skulle liksom södra Sverige uppmätas i skalan 1:50,000. Detta förslag omtalades i statsverkspropositionen till förra årets Riksdag, men jordbruksministern tillägger, att han blott omnämnde det, ty »dess afgörande påkallar icke Riksdagens beslut». Det är ett ganska egendomligt påstående, om man kommer ihåg, att år 1905 följande ord läsas i statsutskottets utlåtande n:o 10. Kartverkskommissionen föreslår:

att *nådig proposition* om ändring af de år 1894 angående uppmättnings- och utgiftningsskalor fattade besluten i sådana delar, hvori nu afgifna förslag kunde anses från sagda beslut afvika, måtte till Riksdagen aflätas.»

Således ansåg man år 1905, att detta afvikande från 1894 års principer borde underställas Riksdagens bepröfvande, men i 1908 års statsverksproposition står det, att förslag inkommit, som visserligen vore mycket mer afvikande från 1894 års principer, men att detta förslag »icke påkallar Riksdagens beslut». För att förstå, hvilken-dera meningen är den riktiga, kan det vara af intresse att framhålla, att detta af kartverkets chef framställda förslag betyder först och främst en ökad kostnad af 2- à 300,000 kronor, som Kungl. Maj:t anser sig kunna bestämma öfver utan Riksdagens hörande, och för det andra en förlängning i tiden för fältmätningen af ifrågasvarande område med minst 6, kanske 10 år. Att innebörden af detta meddelande icke observerades af statsutskottet är emellertid förlåtligt, ty 1908 års statsverksproposition angifver icke alls, att bakom denna till synes oansenliga fråga dolde sig en så stor ökad statsutgift, och därför har icke heller statsutskottet fäst sig därvid. Med utgiften må nu vara såsom det är; den andra och viktigare frågan är, om reformen är nyttig och nödig. Jag kan naturligtvis icke här gå igenom eller kritisera de skäl, som af chefen för kartverket framställts för densamma, ehuru jag vill säga, att dessa skäl äro enligt min tanke mycket svaga. Men jag tror det är tillräckligt för herrarna att här erinra sig, hvilka bygder det gäller, bygder mestadels utan all kultur, till största delen skogstrakter och fjäll. Till hvad nytta och gagn skall det vara att uppmäta dem i en så mycket dyrare och större skala än som användes för likartade nordligare trakter? Kartverkets chef talar om, att det nu är endast 670 kvadratmil kvar af den svenska jorden, som icke äro kartlagda. Det är icke mycket, om man jämför det med den stora siffran för den svenska jordens areal, men i själfva verket är icke denna siffra, 670 kvadratmil, riktigt exakt. Ty till den böra läggas omkring 750 kvadratmil, som äro kartlagda för så länge sedan, att kartorna numera sakna nästan allt värde. Dit höra vissa delar af Mälardalen, Västkusten och Blekinge. Jag erinrar mig, att då jag för några år sedan höll på med ett arbete om Sveriges geografi och därvid studerade länsstyrelsernas femårsberättelser, fann jag i Blekinge länsstyrelses femårsberättelse, jag tror för år 1890, det kategoriska

omdömet, att generalstabens karta öfver Blekinge är fullkomligt oduglig både för militära och civila ändamål. Men detta är kartan öfver en trakt af landet, som kanske allra först får mottaga fienden, om vi råka i krig. Således, till dessa 670 kvadratmil, som ännu icke alls äro uppmätta, komma de 750 kvadratmil, som måste alldeles mätas om; och så kommer slutligen därtill ännu 250 kvadratmil af det längst i norr belägna norrländska kustområdet, som måste mätas om i större skala än den först använda. Således är det i själfva verket 1,670 kvadratmil af den svenska jorden, d. v. s. omkring en tredjedel däraf, som kräfver ny- eller ommätning. Att under sådana förhållanden försinka arbetet genom en alldeles onödig utvidgning af skalan för dessa områden, jag nyss talat om, det är, enligt min tanke, mindre välbetänkt.

Jag skall slutligen bedja att få nämna ännu en sak i den här frågan, och det är det högst märkvärdiga förhållandet, att våra allmänna kartverk, oaktadt den s. k. kartverkskommissionen, i själfva verket operera hvar för sig, rent af slumpvis och utan något inre sammanhang att tala om. Det finnes ingen fast och fasthållen plan, utan planen exempelvis för topografiska kartverket ändras ungefär med hvarje ny chef detta verk får. Detta medför, att de kartor, som uppgöras, t. ex. för kusten af sjökartverket, icke passa ihop med landtkartorna, att landtmäterikartornas upprättande står alldeles utanför det hela, o. s. v. När det här gäller så stora utgifter och viktiga angelägenheter, kunde man väl fordra, att det funnes enhet, plan och konsekvens i det hela, men något sådant finnes icke. Jag skulle därför vilja anhålla, att regeringen toge också den frågan i öfvervägande, huruvida den vill låta det gå såsom hittills, vind för våg, eller om här skall införas ordning och reda.

Jag har, herr talman, icke något yrkande att göra.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 61—76.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 77.

Lades till handlingarna.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 20 och 23 innevarande månad bordlagda utlåtanden och memorial:

n:o 48, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afskrifning i kronoräkenskaperna af kronans fordran på grundränta för Trysunda fiskehamn i Nätra socken af Västernorrlands län,

n:o 49, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af mark från komministerbostället 1 mantal krono Käfsjö n:o 3 i Käfsjö socken,

*Anslag till rikets allmänna kartverk.
(Forts.)*

n:o 50, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till Kristinehamns stad af viss kyrkoherden i Kristinehamns pastorat på lön anslagen jord,

n:o 51, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel för beredande af hyresersättning åt boställshafvare i f. d. Indebetouska huset,

n:o 52, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående befrivelse för förre lokomotivföraren M. J. Andersson Temén att gälda visst honom till utgifvande ådömdt ersättningsbelopp,

n:o 53, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra militiebostället Norra Trättelanda i Göteborgs och Bohus län hörande lägenhet,

n:o 54, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till staden Göteborg af en inom säteriet Sannegårdens ägor å stadens område belägen. kronan tillhörig färjplats kallad Sörhallen, jämte tillhörande väg.

n:o 55, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra militiebostället Stora Ryland n:o 1 i Göteborgs och Bohus län,

n:o 56, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra militiebostället Emmitslöf n:is 1 och 2 i Kristianstads län,

n:o 57, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra militiebostället Bjuf n:o 3 i Malmöhus län,

n:o 58, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra militiebostället Erikstorp n:is 2 och 3 i Kristianstads län,

n:o 59, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett område från förra sergeantbostället Virrestad n:is 4 och 7 i Kristianstads län,

n:o 60, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter perukmakaren John Schwartz från Malmö,

n:o 61, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter kusken Anders Nilsson från Boxholms säteri i Ekeby socken,

n:o 62, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra landtmätarbostället Balsby n:o 23 i Kristianstads län,

n:o 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra militiebostället Råby n:o 11 i Kristianstads län,

n:o 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af områden från förra militiebostället Södra Lökaröd n:o 1 i Kristianstads län,

n:o 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en lägenhet från förra länsmansbostället Mada Östergård n:o 1 i Jönköpings län.

n:o 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra militiebostället Allerum n:o 9 i Malmöhus län;

n:o 67, i anledning af väckt motion om utsträckning till 1912 års utgång af den genom förordningen den 11 september 1885 bestämde inlösen af skattefrälseräntor; och

n:o 68, angående remitterande till annat utskott af väckt motion om ändring i § 1 af gällande bestämmelser angående anslag till högre folkskolor m. m.,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 20 och 23 i denna månad bordlagda memorial n:o 6, angående inköp af tomt och om anslag för uppförande af byggnad för riksbanken, posten och telegrafan i Växjö, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 20 och 23 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 29, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om förslag till lag angående obligatorisk kontroll å beredda kraftfodermedel m. m.

*Om kontroll
å handeln
med beredda
kraftfoder-
medel.*

Uti en inom Andra Kammaren afgifven, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 133, hade herr *J. A. Jonsson* i Hökhult hemställt, att Riksdagen ville besluta uti skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbete och för Riksdagen framlägga förslag till en lag, hvarigenom obligatorisk kontroll af till salu hållna, beredda kraftfodermedel af alla slag blefve stadgad jämte skyldighet för hvarje säljare af sådana varor att förete och aflämna bevis om sådan kontroll samt intyg om fullständig analys å varan, och hvarigenom lämpliga straffbestämmelser därjämte fastställdes för underlåtelse häraf och för saluhållande af uppblandad, underhaltig eller förfalskad vara.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på angifna grunder hemställt, att Riksdagen, med anledning af ifrågavarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida icke en lagstiftning borde komma till stånd för vinnande af kontroll å handeln med beredda kraftfodermedel, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Reservation hade anmälts af herrar *Trygger, Ridderbjelke, Gustaf Andersson, Rudebeck, Lorentz Petersson* och *Widén*, hvilka likväl ej däri framlagt sin mening.

Herr *Trygger*: Vi hafva, några från denna kammare, reserverat oss mot utskottets hemställan, och jag skall be att få anföra det hufvudsakl., som för oss varit bestämmande.

*Om kontroll
å handeln
med beredda
kraftfoder-
medel.*
(Forts.)

Det är naturligtvis ingalunda så, att vi icke med stor glädje skulle se, att man finge en bättre kontroll, än hvad som för närvarande finnes, på dessa kraftfodermedel liksom äfven på utsäde och konstgödningsmedel. Men vi hafva trott, att den bästa kontrollen, den verkligt effektiva kontrollen skulle för de små jordbrukarne, hvilka frågan närmast gäller, vara, att de sammanslöte sig, och att dessa kooperationer således underkastade den inköpta varan en noggrann undersökning, innan den utlämnades till de särskilda konsumenterna. Vi hafva däremot trott, att en lagstiftning, sådan som den här föreslagna, skulle insöfva jordbrukarne i säkerhet och göra dem mindre benägna att ingå i dessa sammanslutningar, hvaraf följden kunde blifva — då den kontroll, som genom lagstiftning kan anordnas, aldrig blir så effektiv som den kontroll, som dessa sammanslutningar kunna utöfva — att landtmännen i verkligheten finge sämre vara, än de skulle kunnat få. Det är på grund häraf reservanterna ansett, att motionen icke borde af kammaren bifallas, och jag ber att därom få framställa yrkande.

Herr Fahlén: Då jag icke kunnat annat än instämna i det slut, hvartill utskottets flertal kommit, skall jag be att få med några ord dels anföra de skäl, som för mig i detta hänseende varit afgörande, och dels söka bemöta lagutskottets ärade ordförande i hans yttrande.

Han anförde såsom skäl för reservanternas åsikt, att en lagstiftning i förevarande hänseende icke skulle blifva effektiv, och att den också möjligen skulle blifva skadlig, och han hänvisade till de numera vanliga sammanslutningarna mellan landtmän. I det hänseendet har utskottet yttrat sig och ansett, att dessa sammanslutningar icke äro att anse såsom tillfyllestgörande, närmast af det skälet, att det visat sig, att landtmännen icke i så stor omfattning anslutit sig till dessa föreningar, som man skulle ansett önskvärdt. Jag har i det afseendet satt mig i förbindelse med en person, till hvilkens åsikt och mening i detta hänseende jag hyser stor tillförsikt, nämligen länsagronomen i Västernorrlands län, och han har sagt i sitt svar på min förfrågan, att landtmannaföreningar och dylika sammanslutningar göra nog sitt till, men ingalunda göra de den nu åsyftade lagstiftningen öfverflödlig eller mindre behöflig, ty hur rask utveckling föreningsidéerna än må taga i vissa, mera tätt bebyggda orter, så kommer alltid ett stort antal jordbrukare på andra trakter att bli ensamstående vid sina inköp, och för dem måste det vara af synnerligt värde att vid köpen veta sig få äkta vara.

Nu är det en alldeles särskild anledning, som har föranlett, såvidt jag tror, utskottets utlåtande. Det är den omständigheten, att en del af våra grannländer ansett nödigt att för sitt skyddande stifta lagar i förevarande syfte. Så är förhållandet, såsom utskottet i sitt betänkande uppgifvit, i såväl Finland som Danmark. Jag vet icke med säkerhet, huruvida Norge följt exemplet. Det är ju icke för att efterapa främmande länder, som man åberopat detta, utan

af det skälet, att man har anledning antaga — och erfarenheten har också bekräftat det — att den omständigheten, att våra grannländer skyddat sig, gör, att en del dåligt utsäde, som icke kan konsumeras i dessa länder, gärna vill söka sig in till oss, och det blir vi, som få förbruka det. Ett sådant förhållande kan icke karakteriseras annat än som ett missförhållande.

*Om kontroll
å handeln
med beredda
kraftfoder-
medel.
(Forts.)*

Det har vidare anförts mot den ifrågasatta lagstiftningen, att den icke skulle blifva effektiv, och det har från lagstiftningens tillskyndare erkänts, att den anmärkningen i viss mån är befogad. Det har, efter hvad som upplystes i utskottet, erkänts, att den i Danmark antagna lagen visat sig icke vara fullt effektiv, men å andra sidan hafva icke några röster höjt sig för lagens upphäfvande, utan tvärtom har man sökt åvägabringa allt större effektivitet hos lagen, genom att dess tänjbara och vaga bestämmelser gjordes mera tvingande. Detta talar till förmån för en sådan lagstiftning.

Vidare har det gjorts åtskilliga invändningar, som här icke blifvit nämnda, men af hvilka jag skall be att få taga upp åtminstone en. En sådan lagstiftning, heter det, skulle fördyra varan. I det fallet har den sagesman, som jag nyss åberopade, sagt, att han för sin del icke trodde, att något sådant skulle komma att inträffa, utan att tillgång och efterfrågan här som annorstädes i sista hand skulle komma att bestämma priset, men, tillägger han, om äfven i fortsättningen det något högre priset skulle äga bestånd, komme likväl jordbruket såsom helhet betraktadt att vinna på att endast hafva tillgång på varor af lagskyddade kvaliteter. Dessutom kan jag för min del icke underlåta att fästa synnerligt stort afseende vid att begäran om en lagstiftning uti ifrågavarande ämne har framkommit just från de små jordbrukarne. Hvad de större beträffar, torde de icke vara i behof af ett sådant skydd som det nu ifrågasatta, därför att de köpa sina förnödenheter i större skala och följaktligen kunna skaffa sig trygghet för att få äkta vara. Så är icke förhållandet med de små jordbrukarne, och det är, synes mig, icke skäl att, då lagstiftningen begäres från deras håll och icke några anmärkningsvärda olägenheter kunna påvisas förenade med en sådan lagstiftning, motsätta sig densamma. Dessa äro hufvudskälen, som föranledt mig att biträda utskottets flertal, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekelund: Det har af utskottets ärade ordförande anförts, att det icke skulle vara lätt att på ifrågavarande område åstadkomma en lagstiftning, som skulle kunna blifva både effektiv och till verklig nytta. Men jag kan icke inse, hvarför det skall vara svårare att åstadkomma en sådan lagstiftning här i vårt land, då det lyckats att åstadkomma en sådan i åtskilliga andra europeiska länder, såsom här förut blifvit framhållet. I Danmark t. ex. har man en sådan lagstiftning sedan tio år tillbaka och man har där fått erfarenhet om huru den verkar. Jag har här framför mig en dansk tidskrift, som heter »Tidskrift for Landoekonomi», som närmast är jämförlig med vår landtbruksakademis förhandlingar och tidskrift.

*Om kontroll
å handeln
med beredda
kraftfoder-
medel.
(Forts.)*

Det finnes ett yttrande i denna tidskrift, som berör denna fråga. Man säger här: »Man har saaledes nu Erfaring for, hvad Nytte den har stiftet og hvilke Mangler der klæber ved den. Den har utvivlsomt i det hele og store været till Gavn for Landbruget, den har afgivet ett godt Værn mod ligefremme Bedragerier i Handelen med Gødnings og Foderstoffer, den har været till Støtte for den reelle Handel, den har bidraget til at give Landmændene forøget Forstaaelse af, hvad der betinger Gødnings og Foderstoffernes Brugs-værdi, og derigennem har den skærpet Kravene om at faa gode og reelle Varer.» I Danmark är man således mycket belåten med denna lagstiftning, fastän man nu under dessa tio år kommit under fund med att lagen i dess nuvarande form dock icke är till fyllest. Man önskar nu en revision af lagen, men man vill icke blifva af med den. Man vill behålla den, men man önskar få den reviderad i syfte att i vissa fall få ännu mera skärpta bestämmelser än hvad den nuvarande lagen innehåller. Och jag kan icke förstå, att icke i detta afseende förhållandena i vårt land just äro likartade med förhållandena i Danmark, och att det just därför erfordras en lagstiftning på detta område äfven här. Om vi finge en sådan lagstiftning, är jag öfvertygad, att den skulle medföra mycket större säkerhet och trygghet i handeln med konstgjorda foderämnen, och otvifvelaktigt skulle detta föra med sig, att mycket större kvantiteter af dessa varor skulle komma jordbruket till godo. Jag har den uppfattningen, att en lagstiftning på detta område endast skulle vara till gagn för jordbruket och särskildt för det mindre jordbruket, hvilket ju för närvarande och, jag är öfvertygad därom, för all framtid ligger oss alla varmt om hjärtat; jag anhåller därför om bifall till utskottets förslag.

Herr Juhlin-Dannfelt: Äfven jag ber att få framhålla vikten särskildt för de mindre jordbrukarne af att en lagstiftning i ämnet kommer till stånd. De äro, såsom redan blifvit framhållet, värnlösa mot dem, som söka sälja varor till högre pris, än som motsvarar dessas värde. Det är visserligen sant, att de hafva en utväg att åtminstone i mindre mån drabbas af dessa olägenheter, nämligen genom att gå in i föreningar, som inköpa dessa varor i större och kontrollerade partier, men det är icke mindre sant, att det går icke genast att få in alla jordbrukare i dessa föreningar. Man måste taga saken sådan den är, att större delen af de små jordbrukarne lida betydliga förluster genom att det saknas lagstiftning i denna riktning. Det är sant, att en sådan här lagstiftning erbjuder vissa svårigheter. Det är svårt att få bestämmelserna sådana, att de gifva det skydd, som behöfves utan att gå längre än nödvändigt är. Men med nödig verksamhet och om man icke sträcker fordringarne längre än rimligt är, tror jag icke, att det skall möta så stora svårigheter.

Det har talats om att för de kraftfodermedel, hvarom här är fråga, icke borde få användas vilseledande namn, angifvande andra ämnen än varan innehåller. Det är en mycket viktig punkt, och

däremot begås det åtskilliga försyndelser. Kan det t. ex. vara lämpligt, att under namn af rapskakor säljas kakor, gjorda af senapsfrön? Blevfe försäljarna tvungna att utbjuda kakorna under namn af senapskakor, som de äro, skulle ingen köpa dem. Kan det vara rätt att utbjuda nitromonkalk, som icke innehåller ett spår af vanlig nitro- eller ammoniakkväfve? Det vore rätt endast, om det kunde sägas, att namnet angifver en vara, där med kalkens tillhjälp drifvits bort både nitro- och ammoniakkväfve. Sådana exempel kan man rada upp snart sagdt huru många som helst. Allt sådant är anlagdt på att lura bönder, och det lyckas tyvärr ganska bra.

Vidare har man rätt att fordra, att varorna icke äro förfalskade, d. v. s. att det icke tillsatts värdelösa eller skadliga beståndsdelar. Äfven i det afseendet bedrifves det mycket fusk. Till kli tillsättes t. ex. ogräsfrö eller beståndsdelar, fränskilda ur helt andra varor än detta kli kommer från. Så har man till foderämnen tillsatt malda risskal, som absolut icke hafva något näringsvärde. Det säljes äfven foderämnen, där man tillsatt ricinoljafrön, som äro mycket giftiga. Det behöfs skydd mot sådant, och jag kan icke inse svårigheten af att införa väsentliga skyddsbestämmelser genom en sådan lag. Jag styrkes i detta antagande af att motsvarande lagbestämmelser icke blott i fråga om fodermedel utan äfven i fråga om gödselmedel finnas i åtskilliga länder. Jämte de af utskottet uppräknade finnas snart sagdt i alla amerikanska stater speciella lagar eller stadgar i detta afseende, och dessa lagar eller stadgar hafva icke tillkommit på sista tiden, utan flertalet af dem härröra från början af 1890-talet, och såvidt jag vet, har man ingenstades ansett sig hafva anledning att upphäfva dem.

På dessa grunder anhåller jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman: Jag ber att få erinra om, att Riksdagen för några år sedan behandlat en likartad fråga. 1902 års Riksdag afiät nämligen en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till lag angående handel med konstgjorda gödselmedel. Vid 1904 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag till lag i ämnet. Lagutskottet vid denna riksdag afstyrkte förslaget, men det var hufvudsakligen på grund af formella anmärkningar mot förslagets affattning. Utskottet tillade emellertid i slutet af sitt betänkande: »I detta sammanhang vill utskottet särskildt påpeka, att under de senare åren i vidsträckt omfång och till stort antal inom skilda delar af landet bildats landtmannaföreningar för inköp af vederbörligen analyserade och kontrollerade foder- och gödselämnen», och ansåg utskottet, att på den vägen kunde vinnas erforderlig säkerhet mot spridande af förfalskade eller underhaltiga gödselämnen. Andra Kammaren beslöt enhälligt att bifalla ett vid lagutskottets betänkande reservationsvis fogadt förslag till lag i ämnet. Första Kammaren däremot biträdde lagutskottets afstyrkande hemställan, men endast med 47 röster mot 43. Således har uti en fråga, som är aldeles likartad med den

*Om kontroll
å handeln
med beredda
kraftfoder-
medel.
(Forts.)*

*Om kontroll
å handeln
med beredda
kraftfoder-
medel.
(Forts.)*

förevarande, lagutskottets uttalande, att tillräcklig kontroll kunde ske genom landtmannaföreningarna, underkänts af Andra Kammaren och af Första Kammaren godkänts med endast 47 röster mot 43.

Jag är också öfvertygad om att den enskilda kontroll, som kan utöfas genom landtmannaföreningar, icke är tillräcklig för de små jordbrukarne, som ofta ej äro i tillfälle att bilda eller ingå i dylika föreningar. De stora egendomsägarna kunna köpa varorna från välkända firmor i in- eller utlandet, men de mindre jordbrukarne, som köpa i små partier, äro hänvisade till närmaste handlande eller kringresande agenter. De komma sig icke för att skicka prof af varan till kontrollanstalterna, och göra de det, kan det merendels icke ske, förrän de fått hem varan, och då är det för sent. Jag tror därför, att en lagstiftning i förevarande hänseende vore ganska behöflig. Mahända kan den icke blifva fullt effektiv, men blott den omständigheten, att en sådan lag finnes, verkar godt; det tror jag att erfarenheten från våra grannländer visar. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Åkerberg: Jag har varit nyfiken att höra reservanternas skäl för afslag å motionen, men sedan jag nu fått höra dessa, kan jag icke annat än biträda utskottets förslag. Det är sant, att en lagstiftning på detta område alltid medför åtskilliga svårigheter, men helt säkert äro dessa icke större än att de kunna öfvervinnas, och äfven om lagen vid dess första framträdande icke är så fullständig, kan den ju alltid sedan undergå förändring. Men hvad som här behöfs är att vi få en lag, som lämnar skydd åt dem, hvilka behöfva köpa kraftfodermedel, och som tvingar importörerna af dessa varor att iakttaga mera varsamhet än hittills.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson, Gustaf: Man har framhållit de små jordbrukarnes nytta af en sådan lag som den föreslagna, men för min del kan jag icke finna, att den påkallas af dessa små jordbrukare. I Östergötland åtminstone är förhållandet det, att hushållnings-sällskapet betalar analyserna för alla de varor som lämnas till sällskapet och undersökningarna lämnas sålunda gratis. Där har man till och med varit så tillmötesgående, att man har ombud på flera ställen icke endast i Linköping utan äfven i Norrköping m. fl. platser, på det att dessa små landtbrukare skola ha så litet besvär som möjligt för att få sin vara undersökt. De ha ej annat att göra härvidlag än att aflämna prof på varan, och så få de kostnadsfritt besked, om den är god eller dålig, och den handlande, som tillhandahåller dåliga varor, blir nog så känd, att de kunna akta sig för denne likasom å andra sidan dessa handlande nog själfva lära taga sig till vara att sälja dåliga varor tvenne gånger.

Man har framhållit den finska och danska lagen, såsom vi hörde i utskottet, då frågan där behandlades, och äfven auktoriteter yttrade sig där i synnerhet emot den danska lagen, såsom här blifvit upplyst af en föregående talare, hvilken ej fullständigt citerade det hela, men

dock nämnde, att danskarnas inrättningar med afseende å kontrollen ansågos vara alldeles otillräckliga och icke alls tillförlitliga. Sålunda är den danska lagen ej sådan som den borde vara.

Vi kunna väl vara ense om att Riksdagen i allmänhet skriver till Kungl. Maj:t alldeles för ofta, och så har det äfven skett uti den föreliggande frågan. Vi ha ju skrivit så nyligen som 1904 samt fått en proposition icke om kraftfodermedel, utan om gödningsmedel, och vi kunna väl också vara ense om att de missförhållanden, som förefinnas på de olika områdena, gälla minst i fråga om kraftfodermedel och mest i afseende på gödningsmedlen samt allra synnerligast beträffande gräsfrö. Att vid sådant förhållande skriva till Kungl. Maj:t och begära en lag om detta vore väl föga lämpligt. Nej, låtom oss då skriva om alltsammans och ej om denna sak, där det är minst nödvändigt. Jag tror, som sagdt, att denna lag icke är af behovet påkallad, i synnerhet ej på det sätt, som förslaget nu framkommit. Detta är skälet, hvarför jag reserverat mig mot utskottets hemställan, och jag anhåller om bifall till reservationen.

*Om kontroll
å handeln
med beredda
kraftfoder-
medel.
(Forts.)*

Herr Trygger: För min del är jag ej sakkunnig på detta område, men jag ansåg det vara min plikt att reservera mig bland annat för att de, som hafva mera sakkunskap, skulle få yttra sig i kammaren och, om kammaren beslöte en skrivelse, denna kunde erhålla stöd af de sakkunniges yttranden. Riksdagen har skrivit tvenne gånger i dessa frågor och Kungl. Maj:t har svarat tvenne gånger, men Kungl. Maj:ts förslag hafva båda gångerna af Riksdagen förkastats. När Kungl. Maj:t första gången begärde Riksdagens yttrande öfver ett framlagdt förslag, förklarade Riksdagen, att frågan gällde en sak, där Riksdagen hade lagstiftningsrätt gemensamt med Konungen, och därför förkastades förslaget. Andra gången förkastades det framkomna förslaget om konstgjorda gödningsämnen på materiella skäl. Skola vi nu skriva en tredje gång, kanske Kungl. Maj:ts förslag blir för tredje gången förkastadt, och det vore väl ej lämpligt. Det är således af vikt, att, om man i dag beslutar en skrivelse, man har fullt klart för sig, att kammaren vill stå för denna skrivelse. Då nu så många sakkunniga personer här uppträdt och förordat skrivelsen, förmenande, att den ifrågasatta lagstiftningen skulle kunna vara till nytta, förmodar jag, att, ifall förslag från Kungl. Maj:t framkommer, hvilket förslag naturligtvis icke gärna kan begränsas till att gälla endast kraftfoderämnen utan väl också kommer att gälla gödningsämnen och, som jag hoppas, äfven utsäde, kammaren då skall godkänna ett dylikt förslag. För min del har jag ingen anledning att, om det finnes stämning för denna sak och den anses vara till nytta för de små jordbrukarne, sätta mig emot förslaget om en skrivelse, men jag har ansett det vara min skyldighet att se till, att skälen emot en dylik skrivelse komme under kammarens bedömande, så att beslut ej fattas utan att kammaren varit i tillfälle att noa öfverväga hvad kammaren beslutar.

*Om kontroll
å handeln
med beredda
kraftfoder-
medel.*
(Forts.)

Herr Gustafsson: Jag ber att få förena mig med dem, som förorda det föreliggande skrifvelseförslaget, och det af den anledning, att då motionären här framhållit det föreliggande behovet, har han verkligen påpekat ett behof, som förefinnes inom de mindre jordbrukarnes klass eller med andra ord bland de samhällsmedlemmar, som icke hafva tillfälle eller kunna komma i tillfälle att få åtnjuta den fördel, som de större jordbrukarne hafva, ty de större jordbrukarne hafva nämligen mycket lätt att få sina varor kontrollerade, de köpa merendels direkte och från de större firmorna eller från utlandet sina förefintliga behof, då däremot den mindre jordbrukaren i regeln går till närmaste handlande, som i sin tur inköpt varorna från någon grossör, hvilken för att kunna konkurrera måste taga in från utlandet de billigaste varor, som stå honom till buds. Följaktligen är det den mindre jordbrukaren, som blir lidande därpå, att någon lagstiftning icke finnes i denna riktning.

Jag önskar alltså aflåtande af en skrifvelse till Kungl. Maj:t för att därigenom fortast möjligt få till stånd ett lagförslag, som af en blifvande Riksdag kunde antagas till skydd för de smärre jordbrukarne mot här påpekade olägenheter. Det är nämligen icke så väl beställt, att vi hafva landtmannaföreningar, på sätt vi hört yttras af en föregående talare, öfverallt i landet. De existera nog uti tätt bebyggda trakter såsom, om man ser på kartan, i Skåne, stockholmstrakten, Östergötland och i närheten af Göteborg m. fl. platser; men se vi t. ex. på Småland eller Norrland och andra mera vidsträckt landsdelar, existera inga dylika landtmannaföreningar, och i följd däraf äro dessa landsändar mera utsatta för de anmärkta olägenheterna.

På dessa skäl och på grund af utskottets motivering ber jag att få instämma med dem, som yrkat bifall till utskottets förslag.

Herr Liedberg: Den ärade ordföranden i lagutskottet framhöll som ett skäl att ej gå med på skrifvelseförslaget, att Riksdagen tvenne gånger förut aflåtit skrifvelser och fått utredning i saken. Må så vara, men kanske låter det tänka sig, att de utredningar, som förut kommit från Kungl. Maj:t, hafva varit så underhaltiga, att de icke kunnat af Riksdagen accepteras. Men nu, sedan vi fått en initiativrik, kraftfull och i alla delar insiktsfull regering, hoppas jag, att, om vi aflåta denna skrifvelse, vi snart skola till svar därå få en utredning så tillfredsställande och uttömmande, att den kan leda till att vi fortast möjligt få en lag i ämnet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 20 och 23 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

n:o 30, i anledning af väckt motion om förtydligande i angifvet afseende af förordningen om utvidgad näringsfrihet; och

n:o 31, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 33 § i förordningen angående försäljning af vin och öl,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs änyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 20 och 23 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 4, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen i fråga om åtgärder för folkuppfostringsväsendets utveckling i mera praktisk riktning.

*Om åtgärder
för folk-
uppfostrings-
väsendets
utveckling i
mera praktisk
riktning.*

Till utskottet hade hänvisats en af herr *Lorentz Petersson* väckt motion, n:o 9, hvori motionären hemställt, att Riksdagen, med godkännande af de allmänna grunder för folkuppfostringsväsendets utveckling, som motionären framställt, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtagna åtgärder för en sådan utveckling.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade skäl hemställt, att Första Kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhölle, att vid den utredning angående folkbildningsväsendets utveckling i praktisk riktning, hvilken Kungl. Maj:t redan föranstaltat, och vid vidtagande af de åtgärder, hvartill denna utredning kunde föranleda, hänsyn måtte tagas till de synpunkter, som i utlåtandet blifvit framhållna.

Herr *Petersson, Lorentz*: För den behandling min motion rönt inom utskottet har jag all anledning att vara tacksam. Visserligen heter det i betänkandet, att utskottet endast »med föranledande af motionen» gjort sin hemställan, men granskar man närmare motiveringen, finner man, att det allra mesta af hvad motionen velat framhålla blifvit upptaget af utskottet, låt vara att det gifvit det en annan, säkerligen mera tillfredsställande form och ställt det i den belysning af hela frågans stora innebörd, som det velat gifva.

I en punkt ber jag dock att få göra en anmärkning. Jag skulle hafva önskat, att utskottet äfven i sitt eget yttrande velat gifva ett uttryck åt hvad som i motionen sagts om angelägenheten af att vid denna omgestaltning hänsyn toges till att de ungas sinnen riktas äfven på ideella mål och att vid den förutsatta anordningen af fortsättningskurser äfven hvad som fordras för de religiösa och sedliga krafvens tillvaratagande bör blifva vederbörligen beaktadt. Det är ju alldeles gifvet, att en undervisning, om den än är aldrig så praktisk, likväl blifver opraktisk, om den ej tager hänsyn till detta, som är det väsentliga och den bärande kraften för all bildning och som gäller tillämpningen i lifvet i alla dess afseenden, ej blott i vissa, af hvad man fått inhämta.

Om åtgärder
för folk-
uppföstrings-
väsendets
utveckling i
mera praktisk
riktning.
(Forts.)

Nu får man ju hoppas, att i allt fall hänsyn härtill skall tagas, och jag förstår nog också, att det icke vore lämpligt att nu komma med ett yrkande om förändringar i betänkandet, utan jag anhåller endast att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr von Möller: När jag i utskottet förklarade mig kunna gå med på detta skrifvelseförslag, gjorde jag det, emedan jag ansåg, att, om man kunde åstadkomma någon förbättring af folkskolan, det ju vore mycket glädjande. Dock måste jag säga, att jag både under utskottsbehandlingen och efteråt, ju mer jag tänkt på saken, har trots mig finna, att mellan önskemålet och realiserandet af detsamma nog är ett långt stycke, uppfyllt af icke oväsentliga svårigheter. Emellertid, som herrarne se, har utskottet gjort sitt bästa »med anledning af motionen». Det är visserligen sant, att utskottet i sitt betänkande gått förbi en del saker, som jag skall be att, efter-som motionären uttalat sitt missnöje häröfver, något närmare få beröra.

Som herrarne behagade finna, skulle motiveringen i utskotts-betänkandet likaväl kunnat utmynna i ett afslagsyrkande på den grund, att saken redan vunnit Kungl. Maj:ts beaktande och öfver-lämnats till seminariekommittén. Motionären har emellertid velat göra den på kyrkomötet väckta motionen till sin. Jag hoppas, att han icke tager illa upp, om jag skulle vilja för min del uttala den förhoppning, att han icke gör alla uttryck där till sina, emedan det i så fall skulle komma till en kontrovers oss emellan, som jag vill bespara oss båda. Motionen är försedd med *approbatur* af diverse biskopar och äfven af laici i kyrkomötet, men något *imprimatur* ansågs ej kunna tilldelas af rent formella skäl, emedan ärendet icke fölle under kyrkomötets befogenhet.

Hvad är det nu, som man vill? Man vill skriva till Kungl. Maj:t, att vår folkbildning måtte omläggas på mera praktiskt sätt. Ja, mina herrar, det vill ingen hellre än jag, ty jag är visst icke den, som anser, att vare sig elementarundervisningen eller folkskole-undervisningen bedrifves på ett praktiskt sätt. Det är ett mång-läseri och ett minnespluggande, hvarigenom man riskerar att göra våra barn till efterpladdrande papegojer i stället för tänkande männi-skor, och det *borde* väl ej vara meningen med våra skolor. Barnen behöfva fostran och kunskaper för lifvet och ej genom en massa minneskram, som de ej smälta, göras till härmfäglar utan reflexions-förmåga.

Men på hvad sätt tänker nu motionären, att detta skulle gå till? Jo, säger han, man skulle i folkskolorna försöka minska tim-talet för årsklasserna mellan 6 och 12 eller 13 år och sedan gifva motsvarande valuta i fortsättningsskolorna. Motiverna äro, dels att hemmen skulle kunna göra sig mera gällande, och dels att barnen icke skulle alldeles afvänjas från praktiska sysselsättningar, utan få lära sig äfven sådana saker, som de hafva nytta af, när de lämna skolan och skola taga i tu med arbetet och slitet ute i världen. Ja, det låter vackert och är naturligtvis mycket välmenande, men

så kommer den hårda verkligheten. Ingen kan mer än jag beklaga den otillfredsställande och den korta undervisningstid, som barnen i folkskolorna hafva, men det är en af de många olägenheterna, som de mindre bemedlade få underkasta sig. Det är dock ytterst en penningfråga, om man skall kunna på detta sätt gå motionären till mötes genom att taga bort det säkra, den obligatoriska tiden, och lägga till det osäkra, fortsättningsskolor, som han ju själf erkänner, åtminstone till en början, icke kunna blifva obligatoriska.

*Om åtgärder
för folk-
uppfostrings-
väsendets
utveckling i
mera praktisk
riktning.
(Forts.)*

Så har motionären vackra ord om hemmets fostrande betydelse. Jag underskrifver dem till fullo. Men hur förhöll det sig härmed, när man knappade af på ferierna för *elementarläroverkens ungdom*? Då tyckte man ju i stället, att barnen voro för länge borta från skolan. Hur gick det då med »hemmets fostrande betydelse»? Men det gör kanske ingenting, då det gäller lärjungarne i de högre skolorna. För *dem* tyckas hemmen icke behövas. Ganska många af dem äro i alla fall tvungna att lämna hemmen just under denna synnerligen viktiga period. Folkskolebarnen åtnjuta dock hvarje dag hemmens fostran under den tid de äro i hemmen. Ett godt hem hinner nog göra sitt goda inflytande gällande under de timmar folkskolebarnen dagligen tillbringa där, och ett dåligt hem medhinner äfven att förstöra barnet, så att där, tror jag, plus och minus taga ut hvarandra.

Vidare talas om, att barnen skola fostras i praktisk riktning. Hvad är det man menar? Jo, att de skola lära sig bland annat jordbrukssysslor. Här ser man ett alldeles nytt pedagogiskt moment, som den ursprunglige motionären upptar under återopande af den erfarenhet man vunnit från ett skyddshem. För att få barnen mera glada och, som motionären säger, för att gossarne skulle gå »med hurtigare mod» till lektionerna än förut, sattes gossarne att sköta — *grisgården*. Där ser man grisgårdens uppfostrande betydelse.

Jag hinner ej här att sysselsätta mig i detalj med motionen, som jag skulle vilja. Men bland annat gör motionären ett utfall mot skolan, i det han säger, att fastän folkskolan i många afseenden varit en hjälp för hemmen och mycket godt därom sagts och kunde ytterligare sägas, så hade hjälpen emellertid varit behäftad med brister, hvilket man hade skäl att misstänka af den allt högljuddare klagan öfver dåliga hem och förvildad ungdom. Denna klagan gäfvade åtminstone tillräcklig anledning att undersöka, om verkligen vårt skolväsen vore sådant, som man kunde önska. Det är ju rätt egendomligt. Folkskolan har ju alltid proklamerats som *kyrkans dotter*. Det förefaller märkvärdigt, att denna moder fyllt sin plikt så illa, att man verkligen kan tillvita folkskolan skulden för de dåliga hemmen och den förvildade ungdomen. Dessa företeelser kan väl den stackars folkskolan icke rå för.

Sedan kommer motionären med någon aktad författarinna, som förtrytsamt uttryckt sig så: »Skolan fostrar egoister och öfvermagar. högmodiga parasiter, hvilkas dagliga erfarenhet lär dem, att lifvet går förträffligt genom att lefva på andra och ha sig själf som mål, att alltid ta, men aldrig ge.» »Dessa ord», säger motionären, »gälla

Om åtgärder
för folk-
uppfostrings-
väsendets
utveckling i
mera praktisk
riktning.
(Forts.)

visserligen närmast det allmänna läroverket, men folkskolan måste tyvärr i mycket vidsträckt mån taga dem åt sig inom sitt område». Nog är det emellertid märkvärdigt, att man vågar uttala en så tvärsäker dom, helst den citerade författarinnan uppenbarligen varit i dåligt lynne.

Nyss uttalade den ärade motionären här i allra hofsammaste form ett beklagande, att icke i utskottets motivering infutit en passus om de ideella målen och deras tillgodoseende både inom skolan och fortsättningsskolan. Jag har ofta här talat i dessa ämnen, och jag må säga, att jag tror, att nästan lika ofta har jag blifvit antingen missuppfattad eller afsiktligt misstolkad. Ingen kan lifligare än jag erkänna den stora betydelsen af sann religiositet och en verkligt god religionsundervisning. Ingenting verkar på barn så fostrande som just religionen, men jag påstår, och det har jag en gång förut i sammanhang med de allmänna läroverkens organisationsfråga uttalat mig om, att svårigheterna äro så synnerligen stora, när det gäller att tillämpa detta. Huru skall man kunna begära, att en religionsundervisning skall blifva fruktbarande eller värmande -- det gäller först och främst, att religionsundervisningen skall värma: den skall gå hjärtevägen, — om icke läraren själf är religiös eller intresserad för denna kunskapsgren. Eljest blir det tomma ord och minneskram, som motionären också mycket riktigt säger.

Jag har här i min hand ett tortyrinstrument af första ordningen. Riksdagen har visserligen en gång uttalat önskan, att barnen måtte få slippa denna långa, smala, torra och odrägliga bok — denna »barnalära», som kyrkan kallar den, denna »*barnapina*», som landshöfding Treffenberg på kyrkomötet mycket sannare betecknat den. Men den är som galten Serimner: hur många gånger den än här slås ihjäl, lefver den fortfarande på grund af kyrkomötets motstånd mot en annan läroboks införande. Den hederlige Serimner var emellertid på sin tid en nyttig och god *gudaspis*, men det kan man sannerligen ej kalla denna barnaplåga! Dessutom, hur handskas man i denna bok med barnens godtrogenhet och tillit till, att hvad det här får lära verkligen är sant och rätt? Jag skall här blott taga fram ett enda exempel. Här står i femte budet i den så kallade långkatekesen: »*Hvilken är den största timliga gifva, som Gud har gifvit oss?*» Så kommer svaret: *lifvet*, och så följer ett språk — jag vill för resten erinra mig, att P. P. Waldenström, i sin lilla broschyr: »Om katekesen» påpekar detta: »*Allt, det en man hafver, låter han för sitt lif*», enligt den nya proföfversättningen: »*allt hvad man äger gifver man ju för att själf slippa undan*». Job. 2: 4. Hvem är det nu, som säger detta och som anföres som sanningsvitne för denna epikureiska uppfattning, att *lifvet verkligen skulle vara det högsta goda* — för hvilket man bör gifva allt annat — hvem är det? Jo, det är »*Åklagaren*», *Satan*. D. v. s. att det är *Satan*, som åberopas som auktoritet, när man vill lära barnen religion och moral. Detta erinrar mig om, huru man nyligen som auktoritet för vissa politiska hägrande ideal anförde den saligen aflidne gamle fosterlandsförräda-

ren och kungamördaren Pechlin. Efter samma metod åberopar man i katekesen Mefistofeles, om jag får kalla honom så — ty i Jobs bok spelar ju Satan samma roll som Mefisto i Faust. Hvad skall man säga om sådan pedagogik? Utom att moralen är falsk, tror jag ej, att *den* auktoriteten ej förtjänar att anföras, åtminstone vid barnundervisning. Om de fråga: hvem har sagt det, blir svaret — Satan!

Om åtgärder
för folk-
uppföstrings-
väsendets
utveckling i
mera praktisk
riktning.
(Forts.)

Så har jag den andra boken här, »Biblisken», som är, om ej fullt lika tråkig, så dock alldeles tillräckligt ledsam. Jag ber att få erinra om, hvad jag yttrade här år 1904 den 3 maj. Då anförde jag några exempel för att visa, huru man lär barnen, att de skola tro *allt*, som står här, tro, att det är absolut sanning, under det att man väl skulle förvisa en hel del — och det hafva bibelforskarne redan gjort — till den fromma legendens område. Då jag emellertid ser, att vissa personer rynka ögonbrynen och för att ingen skall känna sig sårad, skall jag blott be att få draga fram ett enda exempel — berättelsen om Babels torn. Det står i berättelsen, att byggandet af tornet »misshagade Herren», »*därför kallades stadens namn Babel, emedan Herren där förbistrade hela jordens tungomål*». I nya bibelöversättningen står i en not: »Hebr. *balál*», *virra, förbistra*, hvilket därför icke får uppfattas som ett försvar för, men en förklaring af den *felaktiga etymologiska härledningen* af Babel ur *balál*. *Babel Babie, babilu* betyder på assyriska *Guds port*. Nu har författaren af det hebreiska ordet *balál* gjort en folketymologisk tydning, som naturligtvis är fullkomligt falsk. Men när barnen skola läsa berättelsen, passar det ju väl i stycke, att Babel får betyda förbistra. Hela historien *måste* vara sann, att alla de olika tungomålen med alla de många grammatikläxorna, i latin, grekiska, tyska, franska, engelska, som däraf blifvit en ledsam följd, åtminstone för elementarläroverkens ungdom, har man att tacka tornbyggarna i Babel för. Icke är det att undra på, om barnen tycka, att det nog varit bättre, om babylonierne ej alls befattat sig med det där tornet, eller om åtminstone de sluppit lida för hvad dessa med sitt himmelssträfvande byggande åstadkommit af ledsamheter i form af oräkneliga grammatikregler, undantag och exempel.

Kan nu någonting vinnas med, att utskottet välvilligt omredigerat eller utelämnat en del af hvad motionären anført? Jag hoppas, att det åtminstone vinnes så mycket, att ärendet skickas öfver till Andra Kammaren. Hur det kommer att gå där, det är ju svårt att veta, men icke tror jag, att resultatet blir någon skrifvelse till Kungl. Maj:t. Och därmed vore ju egentligen ingen större skada skedd, ty ärendet är ju redan föremål för pröfning hos Kungl. Maj:t. Jag har ej inom utskottet velat motsätta mig en skrifvelse, men jag tror, att resultatet blir, att saken blir förvisad till de fromma önskningsarnas område. Jag vill ytterligare kraftigt understryka: att jag ej vill vara med om att plocka bort af den nuvarande obligatoriska skoltiden och förlägga till ovissa fortsättningsskolor, om afsikten skulle vara att än ytterligare exploatera barnens arbetskraft till förmån för föräldrar eller arbetsgifvare. Det vill

Om åtgärder
för folk-
uppföstrings-
väsendets
utveckling i
mera praktisk
riktning.
(Forts.)

jag ej vara med om nu, lika litet som jag var med om det år 1900, då jag förgäfvos och skäligen ensam med 5 kamrater i voteringen sökte förhindra, att barnen skulle pressas in i det industriella arbetet med allt dess släp och slit, förrän de voro åtminstone 13 år. Finns det något sätt att göra fortsättningsskolan på något sätt mera acceptabel — obligatorisk kunna vi ej få den —, skall ingen önska det hellre än jag. Men jag önskar lifligt, att barnens kunskapskvantitet icke måtte förminskas, och särskildt hvad det ämne beträffar, som jag nyss berörde, att undervisningen däri måtte blifva gjord mera praktisk, mera fruktbarande för livvets mindre, om jag får begagna det ordet, *afkristnande*, än hvad jag tyvärr anser den vara, såsom den *nu* bedrifves. Skulle det blifva följd, anser jag, att man vunnit mycket, och jag skulle då känna mig glad, att jag i detta fall, ehuru tveksam, gått med på utskottets förslag.

Herr vice talmannen: Jag förutsätter, att kammarens samtliga ledamöter hafva en känsla af att frågan om vår folkskola och förändringarna i dess organisation är en af de allra betydelsefullaste frågor, som nu stå skrifna på dagordningen och där bör skrivas med synnerligen stora bokstäfver. Därför hoppas jag, att herrarna ursäkta mig, om jag för några ögonblick och för en längre stund, än jag kanske annars brukar begära, anhåller om herrarnas uppmärksamhet. Ty jag känner en lust och känner det tillika i viss mån som en skyldighet att uttala mig något om vårt folkskoleväsen i det stora hela.

Om vår folkskola kan mycket godt sägas, om också icke allt hvad som sagts till dess beröm kan anses hafva varit riktigt. Obestridligt är, att de många skolråden i vårt land visa en mycket stor nitälskan för utvecklingen af vår svenska folkskola, och onekligen hafva också församlingarna visat en mycket stor benägenhet att göra uppoffringar för henne. Man har på många håll i dessa uppoffringar gått så långt, som förmågan kunnat räcka till, och stundom kanske också ett steg längre. Den, som i likhet med mig haft tillfälle att i någon mån pröfva undervisningen i många hundra folkskolor, kan också och vill gärna begagna detta tillfälle att gifva det vitsord åt vår folkskollärarekår i det stora hela, att dessa lärare äro mycket intresserade för sitt arbete och utföra det verkligen också i de flesta fall med ganska stor skicklighet. Men oaktadt allt detta är sant, veta vi och förnimma vi klart, att genom, jag kanske vågar säga, hela vårt folk eller åtminstone genom stora grupper af folket går en känsla af missmod vid betraktandet och bedömandet af folkskolans arbete. Man känner, att det är dock icke ordnadt såsom det borde vara, och detta har på olika sätt kommit till uttryck under den sista tiden. Vi hafva alla gifvit akt på det beslut, som fattades vid mötet för hushållningssällskapens ombud och den skrifvelse, hvarmed man från detta möte gick in till Kungl. Maj:t. I hufvudsakligen samma riktning hade frågan varit uppe vid kyrkomötet. Vidare har också under de sista dagarna gifvits ett uttryck för samma stämning från en stor förening inom folkskol-

världen och så ha vi nu motionen i dag och utskottets utlåtande däröfver. På alla håll känner man, att det icke är som det bör vara, att icke frukten motsvarar ansträngningarna och uppoffringarna, och om man icke är så lätt ense om hvar bristerna ligga, tror jag ändå, att man tämligen allmänt känner, att här icke är fråga om brister i afseende å några särskilda detaljer och att icke förbättring vinnes genom att göra en eller flera detaljförändringar i lässchemat för folkskolan, utan felet ligger nog i hvad jag skulle vilja kalla hela konstruktionen af byggnaden, och hvarpå beror då och hvari består då detta fel? Ja, mina herrar, jag skall be att få tala om en liten berättelse.

Den, som ovedersägligen har den största förtjänsten af vårt nuvarande svenska folkskoleväsens utveckling, är framlidne statsrådet Fredrik Ferdinand Carlson, hvilkens förtjänster i detta afseende äro och förblifva helt visst ovanskliga. Han hade vid sitt reformarbete på detta område stöd af synnerligen framstående personer, och den som stod honom allra närmast och var hans högra hand i detta reformarbete var en man, som jag sätter högre än de allra flesta människor jag lärt känna och som tillika var min synnerligen gode vän. Han berättade för mig en gång, att han hade till statsrådet Carlson ställt denna fråga: »Vore det icke skäl nu att få klart bestämdt för sig det mål, som man vill uppnå med folkskolan, för att få det klart begränsadt?» Därpå svarade Carlson då: »Nej, det skola vi icke göra, utan vårt program skall nu vara att föra folkskolan så långt fram som möjligt.»

Nu kan man ju säga, att *då*, i den stunden, det programmet icke var så felaktigt, när det gällde att bryta väg för nya förhållanden, och att man då borde gå så långt man kunde. Men emellertid har jag många gånger sedan dess tänkt på hvad som då sades mig och funnit allt mer och mer bekräftelse på att det var det stora felet, och att det har förblifvit det stora felet med vår folkskola, att man icke för henne uppställt ett bestämdt och klart fattadt begränsadt mål utan endast för henne uppställt det programmet att föra henne fram så långt som möjligt — det negativa är: icke något bestämdt begränsadt mål — och det positiva så långt som möjligt. Dessa förhållanden synas mig hafva varit rent ödesdigra för vår folkskola, ty detta Carlsonska program har sedan alltjämt fullföljts, och hvad har så blifvit följderna? Jo, när man velat föra henne så långt fram som möjligt, har det inneburit, att man skulle taga upp så många läroämnen som möjligt och i de många ämnena göra kurserna så långa som möjligt. Nu vill jag naturligtvis icke bestrida, att hvarje sådant ämne, som införts i vår folkskola, har sitt värde, ty jag är öfvertygad om, att allt hvad man får lära har sitt värde, men det inlärda kan naturligtvis ändå under vissa förutsättningar blifva för mycket. Och då man nu icke har nöjt sig med att upptaga i folkskolan en mängd af de vanliga ämnena, utan år efter år önsknings framställt och i viss mån åtgärder vidtagits för att införa nya ämnena, har ställningen i den af mig antydda riktningen än ytterligare förvärrats. Så har man t. ex.

*Om åtgärder för folk-
uppfostrings-
väsendets
utveckling i
mera praktisk
riktning.
(Forts.)*

Om åtgärder
för folk-
uppföstrings-
väsendets
utveckling i
mera praktisk
riktning.
(Forts.)

på senare tider yrkat, att man i folkskolan skall upptaga ett så nytt ämne som statsrätt och kommunalförfattningar, vidare att där införa undervisning om våra värnpliktsförhållanden och vidare, att man skulle införa undervisning om alkoholens skadlighet o. s. v. Hvem kan förneka att det vore godt, om folkskolan finge meddela undervisning uti hvarje sådant ämne och många andra, men hvilket blifver resultatet? När man tänker på hvilka förutsättningar, som dessa folkskolebarn i allmänhet hafva, och man så vidare besinnar hvad som följer efter deras afslutade skoltid, hvad blir då den verkliga behållningen eller valutan af allt detta? Det blifver *omnia varia*, men det blifver icke någon bestämd eller fast insikt, och därför har man oupphörligen exempel på att de mest flitiga och intelligenta skolbarnen, när de gått igenom folkskolan och kommit ut i lifvet och sedan skola använda hvad de lärt, visat märkvärdiga brister i sådana stycken, hvilka dock för dem varit af särdeles vikt att få ordentligt inhämta. Jag har erfarenhet af att i domkapitlet läsa inlagor från dem, som gått igenom folkskolan, och har därvid ofta funnit huru förunderligt svaga de äro i att skriva en vanlig enkel svensk inlaga, särskildt i fråga om att veta hvar man skall sätta punkt. När jag sagt detta, hoppas jag herrarna skola få intryck af att jag velat yttra mig i sak och icke för att anklaga någon utan blott för att antyda, huru ställningen verkligen är. Och om jag skulle sammanfatta resultatet af, om jag så får säga, den *Carlsonska perioden*, skulle jag vilja uttrycka det litet drastiskt så, att den typ af bildning eller undervisning som då lämnades, kan kallas för magasinstypen eller magasinering af en hel del, som ej blef till till något egentligt värde.

Så kommer jag till hvad jag skulle kunna kalla för den andra perioden i vår nyare folkskolas historia, — jag menar icke att jag kan draga upp ett bestämdt årtal, men i det stora hela sedt. Om man skulle kunna tala om en andra period i vår folkskolas utbildning och utan att här använda någon slags stenkastning, skulle jag vilja kalla den för *folkskollärareföreningens* period. Utvecklingen har hufvudsakligen ledts af vår allmänna folkskollärareförening. At denna förening skall jag villigt gifva ett mycket lifligt erkännande, och villigt medgifver jag, att dess arbete för folkskoleväsendet varit i hög grad betydelsefullt. Man skall länge få söka efter en kår, som visat så stort intresse för denna institution som våra svenska folkskollärare och deras förening. Men vid sidan af detta intresse för folkskolan har naturligtvis också visats intresse för folkskollärarne. Denna förening är den äldsta af våra fackföreningar, och det är icke att säga det minsta ondt om att den arbetat för sina medlemmars eget bästa. Så mycket mindre skäl är det att klandra den härför, som det var i hög grad behöfligt och önskvärdt, att folkskollärarnes ställning blef en annan än hvad den förut varit och detta såväl i socialt som i ekonomiskt hänseende. Ty den sociala ställning vår folkskollärarekår hade på landet för en del år sedan var en skam för vårt land, och i det afseendet har ju också en förändring inträdt af mycket stor och värdefull art. Icke heller kan

man förebå denna förening att den verkat äfven för lärarekårens ekonomiska bästa, ty äfven i det afseendet var förbättring af behovet påkalladt. Men så har såsom en följd af programmet för hvad jag kallade det Carlsonska systemet, enligt hvilket program folkskolan borde föras fram så långt som möjligt, programmet för utvecklingen blifvit, att folkskolan skulle komma så nära som möjligt de allmänna läroverken. Man har velat, att hon skulle likna dessa så mycket som möjligt, och slutligen tendensen blifvit att, såvidt möjligt, fullt utplåna gränserna mellan folkskolan och de allmänna läroverken och samtidigt utjämna gränserna mellan folkskolans lärare och de allmänna läroverkens lärare. Detta har varit ledmotivet under en längre tid, och åt det systemet har man gifvit än ett än ett annat namn, och särskildt har här kommit till pass ett namn, som ju kan sägas antyda något godt, men som kan användas i olika riktningar: folkskolan skall vara *bottenskola* för de allmänna läroverken. Det namnet har narrat ganska många, det har tilltalat somliga därför att man ansett sig genom bottenskolan göra en ekonomisk besparing, därför att man skulle kunna inbespara några klasser i de allmänna läroverken. Det har tilltalat andra därför att det tyckts innebära ett försök att upphäfva de sociala åtskillnaderna o. s. v.

Om åtgärder
för folk-
uppfostrings-
väsendets
utveckling i
mera praktisk
riktning.
(Forts.)

Men hvad ligger uti detta uttryck: *bottenskola för de allmänna läroverken*? Jo, däri ligger, att vår folkskola skall icke hafva någon egen själfständig uppgift utan blott vara en förberedelse för de allmänna läroverken, och då nu naturligtvis det lägre stadiet får sin hufvudsakliga riktning uppifrån och icke tvärtom, så, ifall detta, såsom på många håll sagts, medfört skada för de allmänna läroverken, har det utfövat ett ännu skadligare inflytande på vår folkskola, och det är från denna sista synpunkt som saken framför allt nu intresserar mig. Vile man här använda ett mindre vackert ord, men som verkligen enligt min uppfattning uttrycker saken fullt riktigt, skulle man kunna säga, att sträfvandet nu går ut på att göra vår folkskola till en *förstuga* till de allmänna läroverken. Och därför, om jag nyss betecknade första perioden af vår folkskola med att den då hade en magasinistyp, vill jag nu säga, att man vill ombilda den till en förstugutyp. Detta är enligt min mening i högsta grad farligt för vårt folkskoleväsen och synnerligast för det stora flertalet af våra folkskolor. Ty hvad skall det väl blifva af dem, om de skola göras till en sådan där förstuga till de allmänna läroverken? De bäst anordnade folkskolorna i våra större städer kunde måhända vara lämpade för denna uppgift. Men alla de många tusen folkskolorna på landet, hvad blir resultatet af deras arbete, om de skola, så långt som möjligt och så långt de kunna sträcka sig, ordnas efter denna typ?

Därför anser jag, att det viktigaste af allt för närvarande är i denna fråga, att man verkligen gör sig reda för hvad man vill att folkskolan skall uträtta, och att man drager upp gränson mellan folkskolan och allmänna läroverket. Sedan kan det naturligtvis bli fråga om, huruvida eller huruvida icke det här i landet finnes behof

Om åtgärder
för folk-
uppfostrings-
väsendets
utveckling i
mera praktisk
riktning.
(Forts.)

af någon ny skolform, som då skulle motsvara det behof, man här velat uttrycka med orden »göra folkskolan till en förberedelse för det allmänna läroverket». Huruvida det kan behövas, och huruvida det kan vara önskvärdt att få en sådan ny skoltyp är en fråga, på hvilken jag för närvarande svarar hvarken ja eller nej. Den frågan föreligger här icke nu. Blott så mycket vill jag säga, att om en sådan skola är af behofvet påkallad, det dock är visst, att det icke är önskvärdt, att det i vårt land blir alltför många sådana. Ty om dessa skolor också skola ha till uppgift att bilda tjänstemän af den lägre valören, ja, då komme de blott att ha till resultat ett ännu större antal af sådana tjänstemän, som jag skulle vilja kalla tjänstemannaproletärer, därför att de äro dömda att stanna på de lägsta punkterna och således äro utsatta för alla de frestelser till missnöje, som nödvändigt följa med en sådan lägre ställning. Alltså, uppgiften är att gå till botten med frågan, hvad man vill att folkskolans uppgift och mål skall vara.

Nu har man under diskussionen, icke blott under diskussionen här i dag, utan äfven under diskussionen i allmänhet, stannat vid att uttrycka sin önskan med att »folkskolan måtte bli mindre teoretisk och mera praktisk», och detta skall jag innerligen gärna underskrifva. Men jag vill dock säga det, att när man så uttrycker sig, har man försökt hitta en term, men att man därmed vill dock något mycket mera. Säkert är, att vår folkskola bör få ett mera praktiskt syfte än hvad den nu har, och detta icke blott så, att man där inför åtskilliga praktiska utbildningar, utan framför allt så, att den teoretiska undervisning, som där meddelas, anordnas på ett mera praktiskt sätt. Men jag upprepar: det som behöfves och det man verkligen i grund och botten önskar har icke fått sina adekvata uttryck i »teoretisk och praktisk»; dessa angifva blott *en* riktning.

Med anledning af något som äfven sagts här förut i dag, vill jag endast tillägga, att det kan nog vara så, att skoltiden kanske för barnen begynner för tidigt, ty detta har med sig den nödvändiga konsekvensen, att barnet tidigare, än jag tror vara gagneligt och önskligt, skiljes från inflytande af hem och af moder. Det är vidare antagligt, att det vore önskvärdt, om under skolåldern undervisningen icke så mycket som nu upptog barnens tid, utan att de under dessa år, från 7 à 8 till 13, kunde få vänjas vid och få glädje af att deltaga hjälpande i hemmets praktiska gärningar. Och det vore säkerligen också i många fall mycket önskvärdt, om under åren, som följa närmast efter 13 år, och som väl ändå torde vara de farligaste, något kunde göras för barnens fortsatta undervisning och utbildning. Men jag erkänner gärna, att det är synnerligen stora svårigheter att öfvervinna i nu nämndt afseende. Att en påbyggnad på folkskolan är önskvärd, det erkänna, tror jag, nästan alla de, som ha någon insikt i och något intresse för vår folkundervisning.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Juhlin: Jag vill icke bemöta de inlägg, som motionären och den ärade talaren på hallandsbänken här gjort. Jag tror, att

det är tillräckligt att i det hänseendet hänvisa till utskottets uttalande i det föreliggande betänkandet.

Men det var ett yttrande, den ärade talaren på hallandsbänken fallde, som uppkallade mig. Han urgerade, att denna fråga icke skulle vinna någon anklang i Andra Kammaren. Det vore sorgligt, om denna fråga, som jag betraktar såsom en riksfråga, en nationalfråga, om hvilken alla, oberoende af hvilken partifärg de hafva, böra kunna samla sig, om denna fråga, säger jag, skulle bli en partifråga och en politisk fråga. Jag vet, att det sagts, och jag tror också, att det kommer att sägas, att krafvet på folkbildningsväsendets omläggning i praktisk riktning på vissa håll är en täckmantel för försök att hämma folkskolans utveckling. Och det har äfven sagts och skrifvits, att man bör söka bibringa folkskolelärarekåren och allmänheten begrepp om hvad som egentligen ligger under detta kraf. Det är med anledning häraf, som jag nu vill å utskottets vägnar bestämdt protestera mot att utskottet skulle ha en sådan baktanke, att det med sitt uttalande skulle vilja på något sätt hämma folkskoleväsendets utveckling. Utskottet har endast velat med sitt uttalande vara med om att utveckla folkskolan, men utveckla den i annan riktning, än den nu tenderar att gå, utveckla den i sund riktning, i en riktning, som är nyttig, nödvändig och välgörande för det uppväxande släktet, för dess kommande lifskall.

Det är icke säkert, att det är tillräckligt att försöka stoppa i de unga så mycket kunskaper som möjligt i så många ämnen som möjligt. Det kan hända, att man då med skäl kunde säga, att de unga finge lära sig »multum in omnibus, sed nihil in toto». Jag tror för min del också, att det viktigaste är att försöka bibringa de unga läslust, kunskapsbegär, som kan finnas kvar hos dem hela lifvet igenom. Kan detta begär väckas, och kan med detsamma också förenas kärlek till deras kommande lifsarbete, kärlek till kroppsarbete, då tror jag att mycket därmed skulle vinnas. Ty den, som aldrig lär sig att älska arbetet, den, som aldrig pröfvat på hvad det vill säga att känna arbetslust och arbetsglädje, den får heller aldrig känna lifslyckan och lifsglädjen.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr von Möller: Jag kan i mycket instämma med den nästföregående talaren och i så godt som allt med den sista. Jag vill hoppas, att icke herrarna så missuppfattade mitt yttrande, då jag framförde mina betänkligheter om resultatet af skrifvelseförslaget, att jag därmed uttalat en olycksprofetia, som jag själf önskade måtte gå i fullbordan. Det har icke varit min afsikt.

Det talades om mångläseri och att så många osmältbara saker stoppas i barnen. Det sade jag äfven själf. Emellertid skulle det hafva glädt mig, om jag åtminstone hade fått den äran att blifva på något sätt bemött af den nästföregående talaren, ty det var ju mot det hållet jag gjorde mina anmärkningar. När man talar om

*Om åtgärder för folk-
uppfostrings-
väsendets
utveckling i
mera praktisk
riktning.
(Forts.)*

Om åtgärder
för folk-
uppfostrings-
väsendets
utveckling i
mera praktisk
riktning.
(Forts.)

att så många olikartade ämnen stoppas i barnen, tyckes man på det hållet förbise, att minst *en femtedel* af barnens skoltid åtgår till den — så kallade *kristendomsundervisningen*. Att jag icke anser denna undervisning tillfredsställande, har jag förut sagt.

Det talas om huru förfärligt ond tiden är, huru religionsfientliga arbetareskarorna äro och huru religiöst indifferent den s. k. intelligensen är; jag frågar då, om icke kyrkan, »skolans moder», borde slå sig för sitt bröst och fråga sig: Har jag rätt fyllt min uppgift? Svaret synes mig ligga nära till hands, då det råder ett så allmänt missnöje här särskildt beträffande folkskolan. En motion har i dessa dagar väckts om inrättande af en folkskolestyrelse. Jag undrar, om icke häri ligger en kritik af det sätt, hvarpå man från högklerikalt håll har handskats med religionsundervisningen och folkskoleundervisningen i dess helhet. Jag är den förste att erkänna att den svenska kyrkan inlagt stor förtjänst om vår folkundervisning, åtminstone i forna tider. Vid flera tillfällen i fråga om kyrkostämmas rätt att själf utse ordförande i skolrådet har jag uttalat min stora tillfredsställelse öfver och beundran för det sätt, hvarpå en mängd präster skött sitt vanskliga uppdrag. Men jag vågar påstå: det ligger väl ändå något berättigadt däri, att man från de mest skilda läger uttalar, att det icke är bra som det är. Det vore väl, om man på kyrkligt håll, där man ju säger sig vara så intresserad för folkbildningen, ville göra en grundlig samvetsräfst med sig själf och fråga sig: Har jag skött mitt uppdrag väl eller har jag lämnat något öfrigt att önska?

Det är detta jag, som äfven för min ringa del är varmt intresserad för en god och fruktbärande religionsundervisning åt vår ungdom, velat framhålla. Äfven seminarieundervisningen finner jag otillfredsställande. Läger man icke för mycken vikt äfven vid seminarieelevernas katekesläsning, som inkräktar allt för mycket på deras tid och krafter? För visso.

Herr Östberg, Johan: Till deras uttalanden, som mer eller mindre från pedagogisk synpunkt sökt belysa föreliggande ämne, torde ock böra läggas ett uttalande från lekmannasidan, till hvilken jag hör.

Då jag haft tillfälle att inom utskottet deltaga i detta ärendes behandling, har jag för min del icke kunnat annat än böja mig för den opinion, som mer och mer utbredd sig och från många håll föranledt uttalanden, nämligen att de stora uppoffringar, som vi iklädt oss för det nuvarande folkskoleväsendet, icke lämnat de frukter, som med dessa stora uppoffringar varit afsedda.

Vi sända till främmande utställningar typer af våra skolhus och vårt skolmateriel, och de vinna allmän beundran. Vi visa för hitresande utlänningar våra ståtliga folkskolepalats, och de väcka äfven allmän beundran. Men vi äro icke i tillfälle att visa produkterna af detta eller huruvida de motsvara hvad det lysande yttre angifver.

Här har från flera håll framhållits, att folkskoleundervisningen icke egentligen innebär en folkuppfostran, framför allt icke en folkuppfostran för det lif, som det öfvervägande stora flertalet af dem, hvilka utgå från folkskolan, komma att föra. Den rustar icke vårt folk för det lifvet. Huruvida den kritiken i allo är befogad, är svårt för den utomstående att bedöma. Men när motionären hänvisar till hemmets uppfostran, som skulle komplettera skolans, är det en hänvisning, som får upptagas med försiktighet. Hemmets uppfostrande inflytande kan på många håll icke vara till fyllest, och i de stora städerna och industrisamhällena äro hemmen många gånger så långt ifrån att komplettera folkskolan i fråga om barnens uppfostran, att de snarare i flera afseenden motverka den. Därför tror jag, att man i talrika fall icke, såsom motionären tänkt sig, kan i hemmen finna en motvikt mot de brister, hvarmed vårt folkskoleväsen kan vara behäftadt.

En sådan motvikt mot bristerna i den nuvarande folkundervisningen kan man efter mitt förmenande endast finna däri, att samhället *fortsätter* att taga hand om barnen och icke lämnar dem vind för våg under den ömtåligaste tiden i deras lif. Huruvida de stora uppoffringar, som ett sådant omhändertagande i fortsättningskola komme att föra med sig, skulle kunna minskas därigenom, att arbetet i själfva folkskolan något eftersättes, är en sak, hvarom jag såsom lekman icke kan döma. Men den saken är i alla fall värd att undersökas.

För min del lägger jag hufvudvikten i det förslag om skrifvelse, till hvilket jag liksom de andra yrkar bifall, på motionärens hemställan om obligatoriska fortsättningsskolor eller yrkesskolor, och jag gör detta så mycket tryggare, som jag har i min hand ett uttalande från en person, som är satt att på en af de främsta platserna i vårt land verka för folkskoleundervisningen. Han skrifver, bland annat, följande:

»Redan i samband med de första åtgärderna för fortsättnings skolors upprättande i vårt land bör i lag föreskrifvas, att fortsättningsskolan under ett bestämdt antal år kan göras obligatorisk för ungdomen i de kommuner, som upprätta af staten godkända fortsättningsskolor. Äfven härvid borde man sålunda hos oss enligt min åsikt följa det nutida Preussens föredöme.

Jag vet ingen skolfråga, som för närvarande är af mera trängande vikt för vårt land än denna om obligatoriska fortsättningsskolor efter avslutad folkskolekurs. Vårt land behöfver sådana skolor, om icke vår industri och vårt jordbruk skall duka under i den internationella konkurrensen; och kanske ännu mer behöfva vi dem, för att icke vår ungdom skall moraliskt förvildas. Hvarje dag, som går utan att något effektivt på detta område göres, innebär en nationell fara af den allra största räckvidd.

Det är gifvet, att vissa enskilda yrkesidkare skola sätta sig emot förslaget, förmenande att de ej hafva råd lämna de unga den fritid från yrkesarbetet, hvilken behöfves, för att de skola med verkligt gagn begagna sig af fortsättningsskolans undervisning; en

*Om åtgärder
för folk-
uppfostrings-
väsendets
utveckling i
mera praktisk
riktning.
(Forts.)*

*Om åtgärder
för folk-
uppfostrings-
väsendets
utveckling i
mera praktisk
riktning.
(Forts.)*

och annan kommer ock att säga, att hans yrke ej kräfver hos arbetaren annan bildning, än han kan få på verkstaden under utförande af det betalade yrkesarbetet. Man förstår så väl, att den, som ej själf fått den ifrågavarande skolmässiga utbildningen, ej förstår att uppskatta dess värde. Men vidgar man vyerna från privatekonomiens till nationalekonomiens synpunkter, så borde man ej kunna förbise, att den tid, som användes för ungdomens praktiska bildning, är en i ordets högsta bemärkelse produktivt använd tid. Och äfven den, som ej erkänner fortsättningsskolans behöflighet för den praktiska yrkesbildningen, borde behjärta det moraliska krafvet, att ungdomen bättre än nu måtte tagas om hand under brytningsåren. Ungsocialismens förvillelser borde tala ett högljudt språk till det nationella samvetet i detta hänseende.»

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

Vid ånyo skedd föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 20 och 23 innevarande mars bordlagda utlåtande, n:o 5, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om anordnande af landtbrukshögskoleundervisning, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

Vid förnyad föredragning af sammansatta bevillnings- och lagutskottets den 19 och 20 i denna månad bordlagda betänkande n:o 1, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande bestämmelser rörande utskänkning af brännvin, vin och öl å passagerarefartyg, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 182, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående statens, kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens frigörande från ekonomiskt beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Föredrogos och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 1, 3, 8, 10, 17, 22, 44 och 65 §§ grufstadgan m. m.; och

2:o) med förslag till lag angående ändrad lydelse af 2 kap. 3 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å viss kronojord;

2:o) innefattande förslag till visst tillägg till de af 1908 års Riksdag antagna förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner; samt

3:o) angående ombildning af lärarnes vid elementarläroverken änke- och pupillkassa.

Herr *Ros* väckte en motion, n:o 64, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 69, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen, angående lönerreglering för fögderiförvaltningen;

n:o 70, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning af väg mellan Storbäckes by och Risbäckes kapellkyrka inom Dorotea sockens väghållningsdistrikt af Västerbottens län;

n:o 71, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af ålderstillägg åt registratorn och aktuarien hos general-tullstyrelsen P. I. E. Delphin;

n:o 72, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra hufvudtiteln gjorda framställningar om höjning af anslagen till högsta domstolen och nedre justitierevisionen;

n:o 73, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkterna 1 och 16 under sjätte hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till regeringsrätten;

n:o 74, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens fjärde hufvudtitel; och

n:o 75, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande anslag till införande af elektrisk belysning och värmeledning vid viss del af Vadstena hospital; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 33, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående afskaffande af edgång m. m.;

n:o 34, i anledning af väckt motion om åvägabringande af lagbestämmelser för betryggande af skogens återväxt å område, hvarest afverkningsrätt upplåtits å utlänning; och

n:o 35, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision af kommunallagstiftningen.

Justerades tolf protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,34 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 25 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 194, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 11, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändrade grunder för val af sjömanshusdirektion m. m., beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Föredrogs och hänvisades till Riksdagens särskilda utskott n:o 1 den af herr Ros under gårdagen väckta och då bordlagda motion, n:o 64, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran statsutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtanden n:is 69—73.

Vid föredragning af statsutskottets sistlidne dag bordlagda memorial:

n:o 74, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens fjärde hufvudtitel, och

n:o 75, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande anslag till införande af elektrisk belysning och värmeledning vid viss del af Vadstena hospital,

godkändes de i dessa memorial föreslagna voteringspropositioner.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran lagutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden n:is 33—35.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 2,43 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 26 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Malm* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående inköp för statsverkets räkning af en officerskåren vid Smålands artilleriregemente tillhörig marketenteribyggnad vid regementets etablisseman i Jönköping;

2:o) angående anvisande af särskildt rekryteringsbidrag för fyllande af 1910 års stater; och

3:o) med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser angående laga skiften i Juckasjärvi och Karesuando socknar af Norrbottens län.

Justerades protokollet för den 19 i denna månad.

Anmäldes och bordlades Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 6, i anledning af väckt motion angående skrivelse till Kungl. Maj:t om utfärdande af förbud mot tillverkning för export af smör med en vattenhalt öfverstigande 16 procent.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

- 1:o) angående inköp för statsverkets räkning af en officerskåren vid Smålands artilleriregemente tillhörig marketenteribyggnad vid regementets etablissemang i Jönköping; och
- 2:o) angående anvisande af särskildt rekryteringsbidrag för fyllande af 1910 års stater.

Föredrogos och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser angående laga skiften i Juckasjärvi och Karesuando socknar af Norrbottens län.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att Första Kammarrens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6 skulle sättas främst bland utskottsbetänkandena på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,9 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
